

Outi Antinoja

KIRJASTONHOITAJAT JA LIBRISTIT KAUNOKIRJALLISUUDEN ASiantuntijoina

KIRJASTONHOITAJAT JA LIBRISTIT KAUNOKIRJALLISUUDEN ASiantuntijoina

Outi Antinoja
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Kirjasto- ja tietopalvelun
koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Outi Antinoja

Opinnäytetyön nimi: Kirjastonhoitajat ja libristit kaunokirjallisuuden
asiantuntijoina

Työn ohjaaja: Pirjo Tuomi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2011

Sivumäärä: 75 + 2 liitesivua

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella kirjastonhoitajien ja libristien kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta, ja selvittää millaisiksi asiantuntijoiksi he itse itsensä kokevat. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös selvittää, millaisia kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä ja tietopalvelun apuvälineitä on olemassa, ja mitä niistä kirjastonhoitajat ja libristit käyttävät sekä työssään että kaunokirjallisuuden asiantuntijuuden ylläpitämiseksi. Työn toimeksiantajana oli Suomen kirjastoseuran fiktoryhmä.

Vuoden 2010 marraskuussa 35 kirjastonhoitajaa ja 11 libristiä vastasi kaunokirjallisuuteen, kirja-alan asiantuntijuuteen ja kaunokirjallisuuden tiedonlähteisiin perustuvaan kyselyyn, jonka vastaukset analysoin sisällönanalyysin ja vertailevan tutkimuksen menetelmillä. Tuloksista muodostettiin myös kirjastonhoitajan ja libristin asiantuntijaprofiilit.

Kirjastonhoitajat ja libristit ovat tulosten perusteella kaunokirjallisuuden asiantuntijoita, joiden asiantuntijuus kertyy sekä työn ohella että lukemalla aktiivisesti kaunokirjallisuutta ja kaunokirjallisuudesta myös vapaa-ajalla. Erilaisia kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä kirja-alan ammattilaisilla on käytössään useita, ja he hyödyntävät niitä monipuolisesti.

Opinnäytetyöstäni voisi olla ammatillista hyötyä kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta lisäävissä projekteissa ja/tai kaunokirjallisuuden merkitystä tutkittaessa. Kirjastonhoitajien ja libristien asiantuntijuutta tarvitaan, jotta toteutuisi tavoite: jokaiselle lukijalle kirja – jokaiselle kirjalle lukija.

Asiasanat: kirjastonhoitajat, kirjakauppiaat, kaunokirjallisuus, asiantuntijuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Library and Information Services

Author: Outi Antinoja

Title of thesis: Librarians and booksellers as literature experts

Supervisor: Pirjo Tuomi

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2011

Number of pages: 75 + 2 appendices

The purpose of this thesis was to study librarians and booksellers and their professionalism in the field of literature, and to find out what kind of literature experts librarians and booksellers think they are. The aim was also to find out what kind of literature information sources exists and which information sources librarians and booksellers are using at work and for maintaining their expertise. The subscriber to thesis was the Fiction Group of Finnish Library Association.

In November 2010 librarians and booksellers got to answer an open ended question that was based on adult literature, professionalism in the field of literature and literature information sources. Content analysis and comparative method were employed to analyze the answers. Expert profiles of a librarian and a bookseller were constructed based on the results.

Based on the results librarians and booksellers are literature experts and their professionalism increases by working with literature and actively reading fiction during spare time. There are multiple literature information sources which librarians and booksellers exploit in different ways.

This thesis might benefit projects that increase literature expertise and/or the results might be of help when studying the meaning of literature. The professionalism of librarians and booksellers is required so that it would be possible to reach the target: every reader his book – every book its reader.

Keywords: librarians, booksellers, literature, professionalism

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Aikaisemmat tutkimukset ja tutkimuksen taustat	6
1.2	Tutkimusmenetelmät ja raportin rakenne	9
2	KAUNOKIRJALLISUUS.....	11
2.1	Kaunokirjallisuuden lajit ja genret.....	12
2.2	Kaunokirjallisuuden erilaiset formaatit	15
2.3	Kysyntä ja tarjonta kohtaavat	17
3	YLEISET KIRJASTOT JA KIRJASTONHOITAJUUS.....	20
3.1	Kaunokirjallisuus kirjastoissa.....	20
3.2	Kirjastonhoitajan koulutus ja ammattitaito	22
4	KIRJAKAUPAT JA NIIDEN OSAAJAT, LIBRISTIT	25
4.1	Kaunokirjallisuus kirjakaupoissa.....	25
4.2	Libristikoulutus ja asiantuntijuus kirjakaupoissa	27
5	KAUNOKIRJALLISUUDEN AMMATTITYÖKALUJA JA TIEDONLÄHTEITÄ.....	30
5.1	Kaunokirjallisuuden ammattityökaluja	30
5.2	Kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä.....	32
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	41
7	TULOKSET.....	44
7.1	Kaunokirjallisuuden asiantuntijuus ja sen ylläpitäminen	46
7.2	Ammattityökalujen ja tiedonlähteiden käyttö	52
7.3	Kaunokirjallisuuden asiantuntijuusprofiilit	56
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	60
8.1	Johtopäätökset.....	60
8.2	Pohdinta	65
	LÄHTEET	68
	LIITTEET.....	76

1 JOHDANTO

Vaikka painettu kirja esineenä onkin kestävä ja sisällöltään muuttumaton, kirja-ala on elävä ja nopeatempoinen. Kirjat ja kirjallisuus ovat imaisseet mukaansa moniin seikkailuihin niin tavalliset lukijat kuin kirjojen parissa työskentelevät kirja-alan ammattilaiset. Tämä opinnäytetyö tarkastelee aikuisten kaunokirjallisuutta, kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä, kirjastonhoitajia sekä kirjakaupoissa työtään tekeviä libristejä; heidän ammattitaitoaan ja asiantuntijuuttaan.

Olen itse aikaisemmalta koulutukseltani libristi ja työskennellyt kirjakaupassa useita vuosia, jona aikana olen todennut, miten helppoa kirja-alalla työskentelevän on pysyä ajan hermolla. Kirjojen parissa työskentelyn sivuvaikutus nimittäin on jatkuva uuden oppiminen. Kirjastoissa ja kirjakaupoissa työtään tekevät ovatkin usein ammattitaitoisia kaunokirjallisuuden asiantuntijoita, jotka suhtautuvat työhönsä ammattitaidollisesti ja kirjoihin erittäin tunnepitoisesti.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, millaisina kaunokirjallisuuden ammattilaisina kirjastonhoitajat ja libristit pitävät itseään, mitä tiedonlähteitä he käyttävät kaunokirjallisen osaamisensa ylläpitämiseksi, sekä millä muilla tavoin kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta voi ylläpitää. Opinnäytetyön tilaajana toimi Suomen kirjastoseuran fiktioyhmä, joka voi halutessaan hyödyntää työn tuloksia katsomallaan tavalla.

1.1 Aikaisemmat tutkimukset ja tutkimuksen taustat

Kaunokirjallisuudesta, sen lajeista ja genreistä on kirjoitettu paljon, samoin kuin kirjastojen ja kirjakauppojen toiminnasta kaunokirjallisuuden välittäjinä. Vaikka löysinkin useita hyviä kirjallisuuslähteitä niin kirjastojen kuin kirjakauppojen toiminnasta, näitä kahta toimijaa vertailevia tutkimuksia en Suomesta onnistunut löytämään.

Kotimaisesta kaunokirjallisuudesta, kirjastoista ja kirjakaupoista hyviä puheenvuoroja ovat kirjoittaneet Kaisa Hypén, Bianca Hälbig, Jaana Koistinen ja Kaisa Kurikka kokoomateoksessa *Kirjan matka tekijöiltä lukijoille* (2007). Myös Jari Paavonheimon kirjoitukset teoksessa *Digitaalisen ja painetun rajalla* (2006) olivat opinnäytetyöni kannalta hyvää lähdemateriaalia.

Lauri Saarisen, Juri Joensuun ja Raine Koskimaan toimittama teos *Kirja 2010: Kirja-alan kehitystrendit* käsittelee laajasti kirjaa perinteisestä sähköiseen sekä kirja-alaa toimijoineen. Teos on valaiseva yleisesitys alan nykyisyydestä ja tulevaisuuden mahdollisuuksista.

Vuonna 2009 on hyväksytty Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelman opinnäytetyönä Maria Nummelan *Ammatillinen tiedonhankinta kirjakaupassa*, jonka tuloksia olen työssäni hyödyntänyt. Opinnäytetyössä tutkittiin muun muassa, millaisia tiedonhankintatehtäviä kirjakaupan myyjät kohtaavat työssään ja mitä tiedonlähteitä he käyttävät.

Toinen hyödyntämäni opinnäytetyö on vuodelta 2005. Ruotsalainen käyttäjätutkimus *Bibliotek och bokhandel som litteraturförmedlare: En användarundersökning på ett bibliotek och i en bokhandel* tutki nimekkeensä mukaisesti kirjastoja ja kirjakauppoja kirjallisuuden välittäjinä. Tutkimus kohdistui erityisesti siihen, miten asiakkaiden kirjavalintoihin vaikutetaan kirjastoissa ja kirjakaupoissa, ja mitkä asiat muutoin vaikuttavat kirjojen lainaamiseen ja ostamiseen.

Vuonna 2009 on tehty myös Oulun seudun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelman opiskelijoiden Elisa Kokon ja Annika Ojalan opinnäytetyö *Kirjallisuuden suosittelu yhteisöllisessä mediassa*, jonka esittelemät sosiaalisen median kirjallisuuspalvelut valitsin myös omaan työhöni esimerkeiksi kirjallisuuden tiedonlähteistä.

Opinnäytetyöni perusta on kaunokirjallisuudessa, jolla on merkittävä rooli niin kirjastoissa kuin kirjakaupoissakin. Kirjastojen kokoelmista kaunokirjallisuuden osuus on noin kolmasosa, kirjakauppojen myynnistä alle viidesosa. Kirjakauppojen ja kirjastojen perusero on selkeä: kirjakaupoissa näkyvintä myyntiä on

uutuuksien ja best-sellereiden myynti, joita on yleensä kerrallaan parikymmentä eri nimekettä. Kirjastoissa puolestaan pidetään huolta sekä uutuuksista että kirjallisuuden vanhemmista ja vähemmän suosituista teoksista. (Repo 2003, 83; Almgren & Jokitalo 2010, 229.)

Vaikka kirjakaupoissa yleisen kirjallisuuden valikoima on kasvanut koko ajan sitä mukaa kun kirjoja on julkaistu enemmän kuin ennen, kustantajien ja kirjakauppojen yhdessä järjestämät vanhan varaston poistomyynnit pitävät kirjakauppojen hyllyissä olevan valikoiman tuoreena. (Repo 2003, 83; Niilola 2003, 87.) Kirjojen lyhentynyt elinkaari aiheuttaa kuitenkin ongelmia kirjastoissa, sillä jos ainoa hankittu nide katoaa, uutta voi olla mahdotonta hankkia. Kirjastojen tulisi kuitenkin olla paikkoja, joista on mahdollista saada niitäkin teoksia, joita ei kirjakaupoissa enää ole saatavana. (Hypén 2007, 104.)

Kirjakauppojen vahvuutena ovat laaja myymälävalikoima sekä kyky hankkia saatavilla olevia kirjoja asiakkaan tarpeiden mukaan. Kaunokirjallisuuden jakeilijana kirjakaupat kilpailevat muidenkin jakeluteiden kanssa, joita ovat muun muassa kirjakerhot ja tavaratalot. Vuonna 2001 kahdestakymmenestä eniten myydyistä kaunokirjanimekkeistä neljäsosa myytiin kirjakauppojen kautta. (Repo 2003, 83; Niilola 2003, 89.)

Myös kirjastoissa vastataan kysyntään, mutta erityisen säilytystehtävänsä myötä kirjasto vastaa aina samalla myös menneeseen kysyntään. Kirjastot tukevat hankinnoillaan myös vähälevikkistä kirjallisuutta, eikä käytännössä kirjastokelvotonta kirjallisuuden lajia tai genreä olekaan. Kirjakaupoissa kirjan kierto saattaa olla niinkin lyhyt kuin syksystä joulukuun, mutta kirjastoissa eri ajanjaksojen trendit ja kirjalliset tyylit ovat nähtävillä vuodesta toiseen. (Tuomi 2009, 35–36.)

Eroavaisuuksien lisäksi kirjastoista ja kirjakaupoista on löydettävissä yhtäläisyyksiä. Yhtenä yhteisenä tekijänä näyttäisi olevan Ranganathanin toinen ja kolmas laki ja niiden toteuttaminen kaunokirjallisuuden parissa tehtävässä työssä. ”Jokaiselle lukijalle kirja – jokaiselle kirjalle lukija” näkyy konkreettisesti muun muassa siinä, miten kaunokirjallisuuden asiantuntijat kirjastoissa ja kirja-

kaupoissa henkilökohtaisesti suosittelevat kirjallisuutta asiakkailleen. (Almgren & Jokitalo 2010, 230.) Ranganathanin ”jokaiselle lukijalle kirja” -ajatuksen mukaisesti voidaan ajatella asiakaslähtöisesti, ja vastata asiakkaiden tarpeisiin. Kokoelmalähtöisessä ”jokaiselle kirjalle lukija” -ajattelutavassa kirjalla on tärkeä asema ja oikeus tulla luetuksi. Sekä lukijoita että kirjallisuutta palvelee kaunokirjallisuuden asiantuntijan sisällöntuntemus, jonka myötä tehdyt hankintapäätökset, esillepanot, suosittelet, kirjavinkkaukset ja muut kirjaesittelyt auttavat lukijoita ja kirjoja löytämään toisensa. (Tuomi 2009, 33.)

Vuonna 1907 ammattinimitys kirjakauppa-apulainen korvattiin nimityksellä **libristi**, mutta siitä, kenelle nimitys loppujen lopuksi kuuluu, oli useita mielipiteitä. Vuosisadan puolessa välissä libristiksi voitiin kutsua määrääjän alalla palvelleita tai Kirjakauppakoulun käyneitä. Nykyään libristiksi kutsutaan kuitenkin vain sellaista henkilöä, joka on suorittanut libristitutkinnon Markkinointi-instituutissa tai aikaisemmin siihen verrattavan Kirjakauppakoulun kurssin. (Santonen 2003, 128.) Tässä työssä käytän libristi-nimikettä viitatessani kirjakaupassa työskentelevään myyjään.

Kirjastonhoitajalla tarkoitan yleisessä kirjastossa työskentelevää kirjastoammatillisen koulutuksen saanutta henkilöä, jonka ammattinimike ei välttämättä ole kirjastonhoitaja. Käsitteillä **kirjallisuus** ja **kaunokirjallisuus** tarkoitan tässä opinnäytetyössä nimenomaan aikuisten kaunokirjallisuutta.

1.2 Tutkimusmenetelmät ja raportin rakenne

Opinnäytetyössäni käytin vertailevaa metodologia selvittäessäni, mitä eroja ja yhtäläisyyksiä kirjastonhoitajien ja libristien tiedonlähteiden käytössä on. Sitä, miten kirja-alan ammattilaiset itse kokevat oman asiantuntijuutensa, selvittelin teemoittelun avulla. Yhteenvedon tuloksista kokosin kummastakin ammattiryhmästä kaunokirjallisuuden asiantuntijuusprofiilin.

Aineiston opinnäytetyötäni varten keräsin sähköpostitse tehdyllä lomakekyselyllä, jossa tilastollisten taustatietojen keräävien kysymysten lisäksi esitettiin

vain yksi avoin kysymys. Tähän kysymykseen kirjastoissa ja kirjakaupoissa työskentelevät kaunokirjallisuuden asiantuntijat saivat vastata vapaamuotoisesti pohdiskellen.

Opinnäytetyöni tietoperustassa esittelen kaunokirjallisuuden lajeja ja genrejä, sekä kaunokirjallisuuden kysyntää ja tarjontaa kirjastoissa ja kirjakaupoissa. Kirjastoissa ja kirjakaupoissa työskentelevien ammattikuvan esittely sekä työssä tarvittava koulutus ja ammattitaito ovat myös oleellinen osa viitekehystä. Työni informatiivisessa osuudessa esittelen erilaisia kaunokirjallisuuden ammattityökaluja sekä tiedonlähteitä.

2 KAUNOKIRJALLISUUS

Kaunokirjallisuudella tarkoitetaan taiteeksi tai viihteeksi luokiteltavaa kirjallisuutta, jonka sepitteellisyys vetoaa lukijan mielikuvitukseen (Hosiaislouma 2003, 405). Kaunokirjallisuus sisältää tapauksia, ihmiskohtaloita, iloja ja suruja, ja kaunokirjallisuuden erikoisalaa onkin elämysten synnyttäminen. Vaikka elämyksiä voi kokea vaikkapa vuorikiipeilemällä, suurin osa elämyksistä edelleen koetaan mielikuvituksen ja unelmien avulla. Lukemalla kaunokirjallisuutta on mahdollista kokea muiden kokemuksia ja nähdä asioita jonkun toisen näkökulmasta. Samalla kaunokirjallisuus haastaa lukijan punnitsemaan omia vakiintuneita näkemyksiään, ja saattaa jopa yllättää lukijan tarjoamalla uutta tietoa aiheesta. (Koskela & Lankinen 2003, 15, 53.)

Kaunokirjallisuuden lukija lukee tekstiä aina suhteessa siihen, mitä on aikaisemmin lukenut, nähnyt, kuullut ja kokenut (Paavonheimo 2006, 74). Lukija on aina tietoinen kaunokirjallisuuden fiktiivisyydestä, mutta saattaa eläytyä ja reagoida kertomuksen tapahtumiin ikään kuin ne tapahtuisivat oikeasti. Kaunokirjallisuuden lukeminen onkin usein vuorovaikutusta lukijan omien tunteiden ja kokemusten sekä kirjan tapahtumien ja tunnelmien välillä. Kaunokirjallisuuden lukija ei seuraa kirjan tapahtumia pelkästään objektiivisena ulkopuolisena tarkkailijana, vaan hän joutuu myös käsittelemään tekstin herättämiä tunteita ja ajatuksia. Sen lisäksi, että kaunokirjallisuuden avulla on mahdollista käydä läpi oman elämän ahdistaviakin asioita, kaunokirjallisuus kykenee muuttamaan lukijaansa, hänen ajattelutapaansa ja käyttäytymistään. (Koskela & Lankinen 2003, 21, 38.)

Kirjarivistöt ovat täynnä erilaisia maailmoja, mahdollisuuksia oivalluksiin, elämyksiin, pohdintoihin, viihtymiseen. Kirjojen vaikutukset yltävät kauas -
- Kaunokirjallisuus kertoo olleesta, siinä säilyy muisto menneestä. Kirjallisuus - - kuvastaa sitä, miltä elämämme näyttää juuri nyt. (Hypén 2007, 118.)

2.1 Kaunokirjallisuuden lajit ja genret

Sekä länsimaisen kulttuuriperinteen että kirjoitetun kirjallisuuden alku on antiikissa. Kreikkalaisilta lähtöisin on kirjallisuuden jakaminen lajeihin; epiikkaan, lyriikkaan ja draamaan. (Vartiainen 2009, 19.) Epiikka eli kertomakirjallisuus on kertovaa sanataidetta, jonka päälajeja ovat eepos, romaani ja novelli. Eepokset ovat laajoja, runomuotoisia kertomuksia myyttisistä jumalista ja sankareista, novellit puolestaan ovat lyhyehköjä suorasanaista kertomuksia, jotka sisältävät tapahtumat tiivistetyssä muodossa. Nykyään romanimuotoinen kertomakirjallisuus on kuitenkin ylivoimaisesti suosituinta kirjallisuutta. (Hosiaisluma 2003, 168, 202–203, 641.) Suomessa epiikka on otettu aina vakavasti, sillä yksi sen tärkeimmistä tehtävistä on ollut kansallisen identiteetin tulkinta ja muokkaaminen. Mieluiten suomalaiset lukevat realistista, kotimaista proosaa, jonka kieli on selkeää ja luettavaa, ja tarinat luotettavia, todenmukaisia ja arkisia. (Jokinen 1997, 7, 31–33, 43.)

Lyriikka liittyi alun perin musiikkiin ja tanssiin. Jo antiikin Kreikan ajalla lyriikkaa esitettiin yleensä lyyran säestyksellä. Lyriikan tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi runomitta ja riimit sekä säkeet ja soinnillisuus. Nykypäivän runon kieli on tavanomaisempaa puhekieltä, arkipäiväistä. (Hosiaisluma 2003, 540.) Suomessa sekä pienet että suuret kustantamot julkaisevat runoutta. Runojen osuus kirjamyynnistä on kuitenkin pieni joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Murrebuumin myötä esimerkiksi Heli Laaksosen lounaismurrerunous on menestynyt hyvin. (Koistinen 2007, 47, 49.) Runouden asemasta kirjastoissa ollaan oltu huolestuneita, ja kirjastot ovatkin ryhtyneet hankkimaan lisää runoutta sekä järjestämään erilaisia runotapahtumia. Tätä nykyä runoutta kysytään ja lainataan paljon, oli kyse sitten klassikoista ja kestopuosikeista tai uudesta suomalaisesta runoudesta. (Hypén 2006, 55.)

Draamakirjallisuus on tarkoitettu esitettäväksi ja sen perinteinen esitysmuoto on ollut teatteri. Päälajit draamassa ovat antiikin Kreikassa syntyneet tragedia ja komedia. Näytelmille ominaista ovat tiivistetty ja nopeutettu tapahtumien ja juonen kulku. (Hosiaisluma 2003, 164–165.)

Genre kaunokirjallisuudessa tarkoittaa ryhmää kirjallisia teoksia, jotka on valittu vähintään yhden yhteisen piirteen perusteella, esimerkiksi aiheen, kerrontatavan, miljöön, henkilöhahmojen tai juonirakenteen perusteella (Hosiaislouma 2003, 271). Hypénin mukaan esimerkiksi jännitys-, sota-, erä-, rakkaus-, ja fantasiakirjallisuuden lukijat löytävät helpoiten näihin lajityyppeihin kuuluvat teokset silloin kun ne on järjestetty hyllyihin genreittäin omaksi ryhmäkseen (2006, 49, 54).

Jouko Raivion mukaan kaunokirjallisuutta etsivän kannalta paras ratkaisu olisi hyllyjärjestys, joka on looginen ja järjestelmällinen, ja joka mahdollistaa kaunokirjallisten löytöjen tekemisen ”hyvinviitotetussa, silmäiltävänkokoisissa kaunokirjallisissa maastoissa” (1992, 67, 69). Käytännössä sen, mitä genrejä esimerkiksi kirjakaupassa kaunokirjallisuuden ryhmittelyyn käytetään, määrittää sekä käytettävän luokituksen tarkkuus että kirjakaupan koko, tarpeet, työvoiman määrä sekä valikoiman laajuus (Pelkonen-Tiri & Vestman, 32). Myös kirjas-toissa kaunokirjallisuuden luokitteluperiaatteet luodaan usein itse omalle kirjastoille ja sen asiakaskunnalle sopiviksi.

Suomessa jännityskirjallisuutta luetaan paljon, esimerkiksi vuonna 2008 Tilastokeskuksen tutkimuksessa suosituimmiksi jännityskirjailijoiksi suomalaiset ilmoittivat Agatha Christien, Ilkka Remeksen ja Stephen Kingin (Hanifi 2008, hakupäivä 5.10.2010). Sekä kirjastoissa että kirjakaupoissa usein juuri jännityskirjallisuus erotetaan muun kaunokirjallisuuden joukosta omaksi kokonaisuudekseen. Genrejaottelu on nähtävissä myös verkkokauppojen sivuilla, joissa dekkarit monesti löytyvät omana listauksenaan.

Sotaromaanit edustavat suurta osaa kaunokirjallisuutta. Sotia käsitteleviä teoksia löytyy jo kansaneeposten joukosta. Sota-aiheiset kaunokirjalliset teokset eivät ole pelkästään viihteellisiä, vaan ne voivat olla myös taiteellisesti arvokkaita kuvauksia, jotka ottavat kantaa esimerkiksi sotapropagandaan tai pasifismiin. Suomalaista erikoisuutta sotakirjallisuuteen tuovat sissiretkistä kertovat kaukopartioromaanit. (Hosiaislouma 2003, 867–868.) Suomalaisen kirjallisuuden sotakuvauksissa esiintyy usein erityistä sotaista urhoollisuutta sekä korpien kansan rauhanrakkautta. Sodan karaisemaa maskuliinista miehisyyttä useam-

min suomalaisen sotakirjallisuuden sankarit ovat vaatimattomia ja uhrautuvia, sodan kärsimykset kestäviä sotilaita. (Tepora 2007, 288.)

Eräkirjallisuus kaunokirjallisuuden genrenä sisältää eränkäyntiä kuvaavat runot, novellit ja romaanit. Suomalaisen kirjallisuuden yksi erityispiirteistä on, että se sisältää paljon eräaiheisia kertomuksia. Metsästystä ja kalastusta käsitteleviä tekstejä on esiintynyt jo kansanrunoudessa, ja edelleen kotimainen eräkirjallisuus tuo lukijan silmien eteen suomalaisen kulttuurin ja upeat vaellus- ja kalastusmaisemat. Suomalaiset ovat metsäkansaa, minkä takia myös hyvät lukukokemukset löytyvät metsäaiheisista tarinoista. (Varis 2003, 9, 13.)

Naistenromaani puolestaan on romanttista ja kliseistä viihdekirjallisuutta, joka käsittelee yleensä ”sen oikean” miehen löytämistä ja pyrkimystä täydelliseen rakkaussuhteeseen. Tarinat ovat helppolukuisia ja monesti kaavamaisia ja pinnallisia. Naistenromaneja julkaistaan sekä halpana, kaupallista voittoa tavoittelevana kioskikirjallisuutena että suosittuna romanssikirjallisuutena. (Hosiaisuusluoma 2003, 420, 622, 1010.) Monien naislukijoiden päivärutiineihin kuuluu syventyminen romanttiseen tarinaan sankarin ja sankarittaren välisestä rakkaudesta. Sen lisäksi, että naistenromaneista on myös mahdollista oppia muista aikakausista ja kulttuureista, ne auttavat rentoutumaan ja antavat lukijalle omaa aikaa pois sen hetkisestä arjesta. (Jokinen 1997, 131.)

Chick lit eli tyyppikirjallisuus eli sinkkukirjallisuus on Suomessakin suhteellisen uusi viihdekirjallisuuden laji, joka on menestynyt kaupallisesti erityisesti englantilaisella kielialueella. Chick lit pohjautuu romanssikirjallisuuteen, josta se on muuntautunut ulkonäköä ja kulutuskulttuuria korostavampaan suuntaan. Sinkkukirjallisuudessa yhdistyvät moderni suurkaupunkielämä ja noin kolmekymppisten naisten elämäntyyli. (Huhtala 2006, 79.) Suomalaista chick litiä syntyy harvakseltaan, sillä genreen liittyvä metropoli- ja glamourelämä tuntuisi Suomessa tekemällä tehdyiltä. Suomessa myyty chick lit -kirjallisuus on siis pääasiassa käännöskirjallisuutta, ja genren kirjoja on toistuvasti myydyimpien pokkareiden listoilla, top-10 hyllyillä värikkäine kansineen ja hyvännäköisine kansikuvineen. (Länkinen 2007, hakupäivä 25.10.2010.)

Fantasiakirjallisuus käsittelee ylikuonnollisia, maagisia ja mystisiä tapahtumia ja asioita (Hosiaisloma 2003, 238). Vaikka fantasiakirjallisuuden tapahtumat sijoittuvat toisiin ulottuvuuksiin ja kuvitteellisiin maailmoin, itse tapahtumat ja tarinat muistuttavat kuitenkin meistä tavallisista ihmisistä, aikuistumisesta, kasvusta sekä hyvän ja pahan kamppailusta. Fantasia käsittelee ennakkoluuloja, pelkoa ja toivoa ja auttaa outouden maailman avulla ymmärtämään omaa ympäröivää maailmaamme. Tavallaan fantasia siis kuvaa todellisuutta mielikuvi-tuksen keinoin. (Blomberg, Hirsjärvi & Kovala 2004, 7–8.)

2.2 Kaunokirjallisuuden erilaiset formaatit

Kovakantinen kirja on arkipäiväinen esine, jota on kuitenkin pidetty arvossa kautta aikojen. Kirjalla on kulttuurista ja sivistyksellistä arvoa, kirjoja kirjoitetaan, luetaan ja kerätään. Vuonna 2008 Suomen Kustannusyhdistys 150-juhlavuotensa kunniaksi nimesi kirjan ”parhaaksi tawaraksi maailmassa.” (Niemitalo 2008, 62.) Yksi eniten käytetyistä kirjan määritelmistä on Unescon: vähintään 48-sivuinen monografia. Kirja on kestävä, helposti liikuteltava ja helppokäyttöinen. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 19–20.)

Painetun kirjan ulkoasu suunnitellaan usein tietylle nimekkeelle sopivaksi (Paavonheimo 2006, 55). Kirjan ulkonäkö onkin juuri se asia, joka sekä kiinnittää potentiaalisen lukijan huomion että vaikuttaa lopulliseen osto- tai lainauspäätökseen. Erityisesti kirjan ulkoinen olemus on merkityksellinen niille lukijoille, jotka etsivät totaalisen täydellistä kaunokirjallista elämystä. (Bjärehed & Redenkqvist 2005, 43.)

1800-luvulla pokkarikustantaminen alkoi matkustavia lukijoita varten. Pienem-mät ja kevyemmät taskukirjat olivat helpompia mukaan otettavia pitkiä junamat-koja varten. Varsinaisen nykymuotoisen pokkarin katsotaan saaneen alkunsa Englannissa vuonna 1935 perustetun Penguin-sarjan myötä. (Paavonheimo 2006, 113–114.) Suomenkin kirjamarkkinoilla pokkarit ovat vihdoin vakiinnutta-neet asemansa. Kun kovakantisesta uutuuskirjasta päätetään painaa pokkari-versio, julkaisu tapahtuu yleensä vuoden sisällä. Pokkari antaa kirjalle pidem-

män elämänkaaren kirjamarkkinoilla sekä pitää samalla kirjailijan nimeä esillä. (Koistinen 2007, 48.)

Aikaisemmin Suomessa pukkareille on ollut vähän kysyntää, sillä kirjastot eivät ole hyväksyneet pehmeäkantisia kirjoja kokoelmiinsa, eivätkä asiakkaat ole huolineet pehmeäkantisia lahjakirjoiksi. Kirjan ulkoasulla ja kovakantisuudella on ollut suuri merkitys ostopäätöksessä. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 111.) Pehmeäkantisten kirjojen menekki on kuitenkin kasvamassa, ja pukkarien suosiota lisää niiden halvat hinnat ja helppo saatavuus. Tätä nykyä pukkareita myydään niin kioskeissa kuin kirjakaupoissa, marketeissa, huoltoasemilla ja juna-asemilla. Pukkari on nopea hankkia, itselle luettavaksi tai nykyään jopa lahjaksi. (Paavonheimo 2006, 157.)

Äänikirja tarkoittaa kasetille tai CD-levylle ääneen luettua, nauhoitettua kirjaa. Toisin kuin kuunnelmissa, äänikirjoissa on vain yksi lukija eikä mitään ylimääräisiä dramatisointeja tai tehosteita. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 21.) Alun perin äänikirjat suunnattiin näkövammaisille, mutta nykyään äänikirjoja kuuntelevat yhä lisääntyvässä määrin niin automatkailijat kuin kotiaskareissa hääriilevät. Äänikirjatiedoston voi jopa ladata mp3-soittimeen kuunneltavaksi. (Paavonheimo 2006, 25, 78.)

E-kirja eli sähköinen kirja on uusi tapa jakaa ja esittää kirjallisuutta lukijoille. E-kirjalle ei ole toistaiseksi yhtä sovittua määritelmää, tiukimman käsityksen mukaan sähköinen kirja on erityiseltä lukulaitteelta luettavissa oleva teksti, laajemmin ajateltuna myös Adobe Readerilla luettavat PDF-tiedostot voitaisiin laskea e-kirjoiksi. Sähköinen kirja voi omalta osaltaan pidentää painetun kirjan elinkaarta tuomalla tekstille monikäyttöisyyttä. (Paavonheimo 2006, 55–56, 81–82.) Käyttäjälle sähköisen kirjan lukulaite on halvempi ja helppokäyttöisempi vaihtoehto kuin kannettava tietokone, sillä lukulaite mahdollistaa pienen kirjaston kantamisen mukana. Lukulaitteelle kirjan voi hankkia nopeasti ja helposti esimerkiksi Internetistä, jolloin kirja ei vie hyllytilaa eikä kulu käytössä. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 23.)

Suomessa e-kirjojen myynti aloitettiin syksyllä 2010, jolloin valikoima sisälsi heti alkuun yli 100 000 englanninkielistä kirjaa, kymmeniä tuhansia ruotsinkielisiä kirjoja ja muutama sata suomenkielistä teosta. E-kirjojen lanseerauksessa ovat kuitenkin mukana suuret kustantajat, kuten WSOY, joten suomenkielisiäkin teoksia myyntiin tulee koko ajan lisää. Lukulaitteita myyntiin tuotiin ensi alkuun kaksi mallia, myöhemmässä vaiheessa laitevalikoimakin on monipuolistunut. (Tietokone 2010, hakupäivä 5.10.2010.)

2.3 Kysyntä ja tarjonta kohtaavat

Suomen Kustannusyhdistys ry on suomalaisten kirjankustantajien yhteistyö- ja edunvalvontajärjestö, joka edistää kirjallisuuden levitystä, lukemisharrastusta sekä sananvapautta. Tänä päivänä SKY:n jäsenenä on yli 100 kirjankustantajaa, jotka vastaavat noin 80 prosentista maan kaupallisesti kustannetuista kirjanimikkeistä sekä yli 90 prosentista kirjamyynnistä. (Suomen kustannusyhdistys ry & Suomen kirjasäätiö 2010, hakupäivä 9.9.2010.) Vuonna 2009 SKY:n jäsenkustantajat julkaisivat 4417 uutuusnimikettä, joista 722 oli kaunokirjallisuutta (Suomen kustannusyhdistys ry & Suomen kirjasäätiö 2009a, hakupäivä 9.9.2010).

Suomi lukee -tutkimus tehtiin vuonna 2008 Kirjakauppaliitto ry:n ja Suomen Kustannusyhdistyksen tilauksesta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yksityisten ihmisten tekemiä kirjahankintoja. Tutkimukseen vastasi 846 suomalaista. Kaiken kaikkiaan vuoden 2008 aikana yksityiset ihmiset ostivat 22 miljoonaa kirjaa. (Kirjakauppaliitto ry. & Suomen kustannusyhdistys 2010, hakupäivä 12.4.2010.)

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa luetuimmat kirjatyytit ovat jännitys- ja salapoliisiromaanit sekä muistelmat ja elämäkerrat. Miehet lukevat sotakirjoja sekä miesten kirjoittamia kirjoja, naiset puolestaan lukevat lähes kaikkia kirjoja enemmän kuin miehet, pois lukien sota-aiheiset teokset. Naislukijat ovat avoimempia sekä nais- että mieskirjailijoiden teoksia kohtaan, mikä näkyy suomalaisten mielikirjavalinnoissa (taulukko 1). Listalla naisten mielikirjailijoista puolet

olivat miehiä, miesten mielikirjailijalista koostui yksipuolisesti mieskirjailijoista. Suomalaisten mielikirjailijat vaihtuvat myös hitaasti, sillä Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa suosikkilistan kärjessä ovat vuosikymmenestä toiseen Kalle Päätaalo, Mika Waltari sekä Väinö Linna. Lisäksi Laila Hietamies ja Arto Paasilinna ovat pysytelleet kärkipaikoilla jo vuodesta 1991. (Hanifi 2008, hakupäivä 5.10.2010.)

TAULUKKO 1. Naisten ja miesten mielikirjailijat (Hanifi 2008, hakupäivä 5.10.2010).

Naisten mielikirjailijat	Mainintoja	Miesten mielikirjailijat	Mainintoja
Laila Hietamies	238	Kalle Päätaalo	197
Kaari Utrio	119	Väinö Linna	163
Mika Waltari	103	Arto Paasilinna	129
Agatha Christie	88	J.R.R. Tolkien	91
J.K. Rowling	87	Mika Waltari	70
J.R.R. Tolkien	79	Alistair McLean	68
Arto Paasilinna	56	Ilkka Remes	61
Kalle Päätaalo	56	Stephen King	55
Danielle Steel	51	Veikko Huovinen	41
Leena Lehtolainen	49	Reino Lehtväslaiho	36

Kirjat ovat olleet markkinoilla vuosisatoja, sillä kirjapainotaidon alusta asti niitä on tehty myytäväksi. Perinteisesti kirjojen kustantamisessa on ollut kyse kulttuurista, jolloin voiton maksimointi ei ole ollut pääasia. Nykyään kirjojen myynnin yksinomainen intressi on voiton tavoittelu, mikä aiheuttaa sen, etteivät kirjamarkkinat ole paras mahdollinen kirjan arvon määrittäjä. Lukemattomat kulttuurisesti merkittävät teokset eivät ole koskaan tuottaneet voittoa. (Paavonheimo 2006, 158–159.)

Kustantajan julkaisemiin kirjoihin asiakas ei voi paljoa vaikuttaa. Pääosin asiakkaan vaikutus on siinä, millaisia tai kenen kirjoittamia kirjoja hän on aikaisemmin

hankkinut. Kustantaja voi luottavaisemmin julkaista uusienkin kirjailijoiden teoksia silloin kun tietynlainen aihe tai teostyyppi on suosiossa. Lisääntyvä tarjonta ei yleensä syö vanhojen tekijöiden markkinoita, vaan päinvastoin lisää kokonaismyyntiä. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 111, 133.)

Kulttuurin säilyttämisen ja voiton tavoittelun luova symbioosi aiheuttaa sen, että jatkossakin Suomessa painetaan merkittävää kirjallisuutta taloudellisesti kannattavasti (Paavonheimo 2006, 160). Kirjan saatavuuteen asiakas nimittäin voi vaikuttaa. Vuoden 2001 huhtikuuhun mennessä suomalaisen eniten painetun kaunokirjallisuuden listalta löytyi viisi klassikkoteosta. *Seitsemän veljestä*, *Kalevala*, *Vänrikki Stoolin tarinat*, *Tuntematon sotilas* ja *Nummisuutarit* ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten vanhakin kirja voi olla suosittu ja saatavilla. Silloin kun kirjalla on jatkuvaa kysyntää, kustantajat ottavat siitä uusintapainoksia, jotta saatavuus säilyisi. Joskus kirjojen kysynnässä ja saatavuudessa on tilapäisiä katkoja, toisinaan kirjasta tulee kysytty vasta sen julkaisuvuoden jälkeen. (Stockmann, Bengtsson & Repo 2005, 17–18.)

3 YLEISET KIRJASTOT JA KIRJASTONHOITAJUUS

Yleinen kirjasto toimii edelleen ainoana kaunokirjallisuuden asiantuntijaorganisaationa, lukutaitoa edistävänä laitoksena sekä lukemiseen innostajana. Sen lisäksi kirjaston rooli korostuu tiedon tarjoajana, minkä pitäisi myös näkyä ammattitaitoisessa henkilökunnassa. Kirjaston brändiä pidetään yleisesti hyvänä, mutta siihen liitetään edelleen usein pölyttyneisyys, pysähtyneisyys ja vanhahava kirjastotätiajattelu. Kirjastotyöntekijöiden olisikin syytä unohtaa turha kainous ja ryhtyä ulospäin suuntautuvalla ammattitaidolla tuomaan julki millaista kirjastossa tehtävä työ todellisuudessa on. (Sallmén 2007, 20–21).

3.1 Kaunokirjallisuus kirjastoissa

Ruotsissa vuonna 2005 tehdyn opinnäytetyön mukaan monille kaunokirjallisuuden lukijoille lukeminen on tapa ja harrastus jolle järjestetään aikaa oman tärkeysjärjestyksen mukaisesti. Tutkimuksessa selvisi, että useat aikuiset eivät ehdi lukea kaunokirjallisuutta niin paljon kuin he haluaisivat. Kirjastosta kaunokirjallisuutta lainaavat muun muassa lukijat, joilla ei ole varaa ostaa kirjoja omaksi. Osa lukijoista ei kuitenkaan edes pidä tärkeänä omistaa lukemiansa kirjoja, osalla taas on kotona jo niin paljon kirjoja, etteivät he halua ostaa enempää. Uutuuskirjojen ollessa kyseessä kirjaston kappaleet ovat usein lainassa ja varattuja. Tällöin kirjan saa helpommin ostamalla sen kirjakaupasta. (Bjärehed & Redenkvis 2005, 72.)

Yleisten kirjastojen tavoitteena on ”edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen” (Kirjastolaki 904/1998 1:2 §). Suomalaisessa kirjastojen asiakaskyselyssä vuonna 2010 kirjastot saivatkin käyttäjiltään tunnustuksen, kun 71 % vastaajista ilmoitti kirjaston parantaneen elämänlaatua, ja jopa 82 % kertoi kirjaston tukeneen lukemis- ja kulttuuriharrastusta (Almgren & Jokitalo 2010, 247).

Yleisiä kirjastoja on pitkään kutsuttu niin tietokirjojen kuin kaunokirjojenkin kirja-varastoiksi, kirjojen kierrätyskeskuksiksi ja romaanilainaamoiksi (Paavonheimo 2006, 39). Sähköisten aineistojen ja palveluiden lisääntyessä kirjastot eivät enää ole pelkkiä kirjakirjastoja, mutta edelleen kaunokirjallisuuden osuus yleisten kirjastojen kokoelmista on noin kolmasosa ja sitä myös lainataan paljon (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Kirjat: kokoelmat, hankinnat ja lainaus vuonna 2009 (Opetusministeriö, kulttuuriyksikkö 2009, hakupäivä 9.9.2010)

Hankinnat/Lainaus/Kokoelmat	Kpl	%
Hankinnat: Kaunokirjat, aikuiset	509 016	29
Hankinnat: Kaunokirjat, lapset	577 674	33
Hankinnat: Kaunokirjat yhteensä	1 741 270	100
Lainaus: Kaunokirjat, aikuiset	22 490 128	31
Lainaus: Kaunokirjat, lapset	25 756 402	36
Lainaus: Kaunokirjat yhteensä	71 514 134	100
Kokoelmat: Kaunokirjat, aikuiset	11 079 315	31
Kokoelmat: Kaunokirjat, lapset	8 690 105	24
Kokoelmat: Kaunokirjat yhteensä	35 227 456	100

Kaunokirjallisuuden parissa kirjastoissa tehdään työtä pitkäjänteisesti. Kaunokirjallisuus on aina ollut keskeinen osa kirjaston kokoelmia, ja työtä tehdään, jotta kirjan ja lukijan kohtaaminen olisi entistäkin helpompaa. (Hypén 2007, 91.) Jari Paavonheimo kirjoittaa siitä, miten kirjastojen kokoelmat on järjestetty systemaattisesti, mutta kuitenkin siten, että asiakas voi edetä kirjastossa mielleyhtymiensä mukaan – dekkareista eräkirjoihin, ja poimia matkalta vaikka hyvän klassikkoromaanin. Kirjaston kokoelmissa otetaan nykyään huomioon myös se, miten laatuerot ovat vähitellen muuttuneet maku- ja mieltymysasioiksi. Aikaisemmin suosittiin korkeakirjallisuutta, mutta nykyään kirjastot eivät tilaa esimerkiksi Aristoteleen filosofisia teoksia hyllyyn seisomaan. Edelleen kirjastot pitävät kokoelmissaan sekä korkeaa että matalaa kaunokirjallisuutta, mutta nykyään

tärkeintä on ottaa asiakkaiden tarpeet huomioon. Paavonheimo huomauttaa myös, että kirjastoista asiakas voi lainata riskittömästi sellaista kirjallisuutta, mistä ei ole aivan varma, onko kiinnostunut. Kirjastojen toimintatapa kannustaa tietyntylaisiin rajanylityksiin kirjalainnoissa. (2006, 39, 41, 46.)

Myös kirjaston henkilökunnan omalla aktiivisuudella on suuri vaikutus siihen, millaisia kirjoja kirjastosta lainataan. Aikaisemmin mainitun Ruotsissa tehdyn opinnäytetyötutkimuksen mukaan sekä uudempi että vanhempi kirjallisuus tarttuu lainaajien matkaan parhaiten silloin kun kirjojen esittelylle on riittävästi tilaa. Jos kirjaa esitellään hyllyssä siten, että sen kansi on näkyvillä, on suurempi mahdollisuus siihen, että kirja lainataan, vaikkei se asiakkaan alkuperäinen aikomus ollutkaan. (Bjärehed & Redenkvis 2005, 39–42.)

Kirjastojen haasteena on kiihtyvä kilpailu ihmisten vapaa-ajasta. Vaikka kirjastojen merkitys korostuu elämäntahdin kiihtymisen mukana, kuuluisa kolmas sijatyön ja kodin jälkeen ei välttämättä riitä ajanviettopaikkojen välisessä kilvassa. Kirjastoissa tulisikin säännöllisin väliajoin pohtia, millaista yhteistä tilaa kirjasto asiakkailleen tarjoaa, ja miten kirjaston henkilökunta osallistuu ympäristön ystävälliseksi ja kutsuvaksi tekemiseen. Hyvä alku on jo asiakkaiden pariin jalkautuminen hyvällä asenteella. (Almgren & Jokitalo 2010, 224–225.)

3.2 Kirjastonhoitajan koulutus ja ammattitaito

Suomessa kirjastoalan koulutusta on tarjolla kaikilla koulutusasteilla heti perusopetuksen jälkeen. Yliopistossa kirjasto-opintoja voi yhdistää muiden alojen opintoihin, ammattikorkeakouluissa painotetaan ydinosaamisen lisäksi myös työelämän tarpeita. Tarjolla on myös ammatillista peruskoulutusta sekä täydennyskoulutusta. (Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015: Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet 2009, 21.)

Tällä hetkellä kirjastoalan ammattikorkeakoulutasoista koulutusta annetaan Turussa, Seinäjoella ja Oulussa. Kaikkien kolmen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmiin kuuluu kirjallisuuden opintoja pakollisina kurs-

seina. Turussa ja Seinäjoella kirjallisuutta opiskellaan viiden opintopisteen verran, Oulussa 12 opintopistettä. Lisäksi esimerkiksi lasten- ja nuortenkirjallisuutta voi opiskella vapaavalintaisina opintoina. Yliopistoissa informaatiotutkimuksen opintojen ohkeen kirjallisuuden opintoja voi valita sivuaineeksi. (Tuomi 2009, 45–46.)

Kirjastoissa tarvittava kirjallisuustieto voi olla pinnallista, eli kirjailijoiden ja kirjojen tuntemista nimeltä. Kuitenkin myös kirjallisuuden sisällöntuntemus on edellytys kirjastossa tapahtuvalle asiakaspalvelulle. Asiakkaat odottavat, että kirjastonhoitaja tietää kirjallisuudesta, ja että siitä voi hänen kanssaan asiakaspalvelutilanteessa keskustella. (Tuomi 2009, 40, 42–43.) Myös asiantuntevan kirjasto- ja kokoelmatyön edellytyksiä ovat kirjastonhoitajan oma lukemisharrastus ja kirjallisuudentuntemus. Kun tuntee riittävästi kirjoja ja kirjallisuutta, voi työssä hoitaa sekä kirjojen hankintaa että luettelointia, varastointia ja erityisesti kirjallisuuden esittelyä ja suosittelua. Kirjallisuuskokoelmiin liittyvää asiantuntemusta pidetäänkin erityisesti yleisten kirjastojen vahvuutena. (Hypén 2006, 12–13.)

Ammattitaitoinen kirjastotyöntekijä hallitsee sekä painetut että digitaaliset sisällöt. Sisällöntuntemuksella on ratkaisevan suuri merkitys esimerkiksi juuri kaunokirjallisuuden löytämiselle. Yleinen kirjasto on ainoa paikka, jossa kaunokirjallisuutta on saatavilla monipuolinen ja järjestetty valikoima. (Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015: Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet 2009, 13, 16.) Kirjastoaineistoista kaunokirjallisuutta käytetään paljon, ja siihen liittyviä kysymyksiä myös esitetään paljon. Kirjastoissa onkin valtava määrä kaunokirjallisuuteen liittyvää tietämystä, vaikka itse kaunokirjallisuuden tietopalveluun liittyvät työvälineet ovat puutteelliset. (Kirjastot.fi-toimitus 2010b, hakupäivä 22.9.2010.) Asiakkaita palvellaan pitkälti hiljaisen tiedon avulla, mikä työelämässä tarkoittaa nimenomaan kokemuksen synnyttämiä taitoja ja niksejä, joista on apua työnteossa. Hiljaista tietoa käytetään myös viittaamaan asiantuntijuuteen. (Pohjalainen 2006, 23.)

Kaunokirjallisuuden hankinnassa tavoitteena on ottaa huomioon eri asiakasryhmien tarpeet. Kokoelmien pitää palvella kirjallisuuden harrastajia, kirjallisuutta opiskelussa tai työssä tarvitsevia sekä esimerkiksi maahanmuuttajia.

Hankintaa ja valintaa tekevän kirjastonhoitajan työhön liittyykin läheisesti kriitikon ja tutkijan ammattien piirteitä. Kirjastonhoitaja arvioi kirjan tekijää ja asemaa, tyylilajia, aihepiiriä sekä kirjallista ja esteettistä arvoa. Lisäksi kirjastonhoitaja arvioi, miten kirja sijoittuu kirjaston kokoelman kokonaisuuteen. (Hypén 2007, 101.)

4 KIRJAKAUPAT JA NIIDEN OSAAJAT, LIBRISTIT

Kirjakaupan tulevaisuus on asiakkaissa. Menestyvimvät kirjakaupat ovat niitä, joissa asiakkaan on helppo ja mukava asioida. Paras kirjavaliikoima on myös vahva menestystekijä, mutta yksistään sekään ei riitä. Myymälöiden tulee olla siistejä, ja niiden työntekijöiden tulee hallita aktiivisen markkinoinnin taito. Kirjakauppojen haaste on vastata verkkokauppojen ja muiden myyntikanavien helpouteen ja nopeuteen, jotta perinteiset myymälät ja niiden ammattitaitoinen henkilökunta eivät nyky muodossaan katoaisi. Nykymarkkinoilla kirjakaupan tulee menestyäkseen pystyä todistamaan muun muassa ammattitaitoisen henkilökuntansa avulla asiakkailleen olevansa paras kirjojen ostopaikka (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 106–108).

4.1 Kaunokirjallisuus kirjakaupoissa

Suomessa näkyvimmin kirjoja myy kaksi perinteistä kirjakauppaketjua, joista toinen on levittäytynyt koko maan laajuisesti ja toinen keskittynyt muutamaan suureen kaupunkiin. Näiden kahden toimijan lisäksi kirjoja myyvät yksityiset kirjakauppaketjut, itsenäiset kirjakaupat sekä erikoiskirjakaupat, jotka keskittyvät myynnissään tietyn aihealueen kirjoihin. Varsinaisten kirjakauppojen ohella kaunokirjallisuutta myydään paljon myös tavaratalojen kirjaosastoilla sekä kirja-kerhojen ja Internetissä toimivien verkkokauppojen kautta. (Hälbig 2007, 70–75.)

Kirjakauppojen markkinaosuus kirjamyynnistä vuonna 2000 oli 36 prosenttia. Suomessa kirjakauppoja oli 326 vuonna 2001. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 74.) Kaikkiaan vuonna 2009 Suomessa myytiin kirjoja melkein 270 miljoonalla eurolla. Tästä määrästä kaunokirjallisuuden osuus oli 44,2 miljoonaa euroa, eli 16,5 % (taulukko 3). (Suomen kustannusyhdistys ry & Suomen kirjasaatiö 2009b, hakupäivä 9.9.2010.)

TAULUKKO 3. Myynnin jakautuminen kirjallisuuslajeittain vuonna 2009 (Suomen kustannusyhdistys ry & Suomen kirjasäätiö 2009b, hakupäivä 9.9.2010)(M€ = miljoonaa euroa)

Kirjallisuuslaji	2009
Kaunokirjallisuus	44,2 M€
Lasten- ja nuortenkirjat	26,2 M€
Sarjakuvat	12,6 M€
Tietokirjat	89,5 M€
Oppikirjat	83,9 M€
Kirjat yhteensä	268,3 M€

Suomessa julkaistava kirja ei automaattisesti pääse kirjakauppaketjujen valikoimiin, vaan sen kohtalo ratkeaa myyntihistorian perusteella. Esikoisteoksilla tällaista myyntihistoriaa ei ole, minkä takia niitä ei useinkaan tilata monta kappaletta myyntiin. Jos asiakkaat kyselevät uutuuskirjaa enemmän, saa kirjakin enemmän näkyvyyttä myymälässä. Moni uutuusteos pääsee kirjakaupan hyllylle näytevarastojärjestelmän myötä, mutta silloinkin kyse on vain yhdestä kappaleesta, jonka asiakas saattaa satojen muiden kirjojen joukosta löytää esimerkiksi hyvän libristin avulla. (Koistinen 2007, 59.)

Näytevarastojärjestelmä on Suomen Kustannusyhdistyksen ja kirjakauppojen välinen sopimus, jossa kustantajat lähettävät kirjakauppoihin yhden kappaleen kutakin näytevaraston kirjaa maksutta. Kirjakaupan tulee pitää tätä kappaletta esillä tietyn ajan, yleensä vuoden tai kaksi. Jos kirjakauppa myy näytevarastokirjan, sillä on velvollisuus tilata uusi kappale myydyn tilalle. Kaksi kertaa vuodessa kustantajat pyytävät palauttamaan tai lunastamaan valikoimiinsa näytevarastosta poistuvat teokset. Näytevarastojärjestelmä tekee kirjakaupoille mahdolliseksi pitää laajaa kirjalikoimaa ja samalla kustantajat hyötyvät saadesaan nuorten ja tuntemattomienkin kirjailijoiden teoksia esille kirjakauppojen hyllyille. (Hälbig 2007, 80.)

Näytevarastotoiminta on suomalainen erikoisuus jonka tarpeellisuudesta on toisinaan keskusteltu. Näytevarasto on kuitenkin varsinkin pienille kirjakaupoille lähes välttämätön, ja suuristakin kirjakaupoista vain Akateeminen Kirjakauppa on luopunut sen käytöstä, sillä se hankkii muutenkin kaikkiin myymälöihinsä näytevarastoon kuuluvia kirjoja vähintään yhden kutakin. Kaiken kaikkiaan näytevarastojärjestelmän piiriin kuuluvia kustantajan omistamia kirjoja on kirja-kauppojen varastoissa noin miljoona kappaletta. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 110.)

4.2 Libristikoulutus ja asiantuntijuus kirjakaupoissa

Myyntin ammattitutkinto kirjakauppa-alalle on ammatillinen näyttötutkinto, jonka Markkinointi-instituutti Helsingissä järjestää yhteistyössä Kirjakauppaliiton kanssa. Koulutus on tarkoitettu vähintään puolitoista vuotta kirjakauppa-alan myynti- ja asiakaspalvelutehtävissä toimineille. Libristikoulutuksen hyväksytysti suorittaneilla on oikeus käyttää libristin ammattinimikettä, ja tutkintotodistuksen saa, kun on hyväksytysti suorittanut omassa työssään myyntin ammattitutkinnon näytöt. (Markkinointi-instituutti 2010, hakupäivä 12.4.2010.)

Suomessa näyttötutkinto on erityisesti aikuisille suunnattu asiakaslähtöinen tapa suorittaa ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Näyttötutkinnoissa ammattitaito osoitetaan työelämässä, aidossa työelämän palvelutilanteessa. Näyttötutkintoa saattaa edeltää tutkintoon valmistava koulutus, jonka avulla ammattitaito lisääntyy, mutta näyttötutkinto tai sen osia on myös mahdollista suorittaa ilman koulutusta. Näyttötutkinnoissa näytettävä ammattitaito on voinut kertyä opintojen, aikaisemman työkokemuksen tai muun toiminnan kautta. (Opetushallitus 2010, hakupäivä 22.9.2010.)

Libristikoulutus toteutetaan oppisopimuskoulutuksena ja sen kesto on yksi vuosi. Tavoitteena on lisätä kirjakauppa-alan ja sen kehityksen tuntemusta, kehittää myynti- ja vuorovaikutustaitoja sekä lisätä opiskelijan tuote- ja toimialatietoutta. Koulutuksen myötä syvenyy samalla opiskelijan kirjallisuudentuntemus eri kirjallisuuslajien ja tyyliisuuntausten osalta. Ammattitaidon ja osaamisen

kasvamisen myötä myös motivaatio ja ammattilypeys lisääntyvät. (Markkinointi-instituutti 2010, hakupäivä 12.4.2010.)

Libristien myynnin ammattitutkinnon opetusohjelman mukaisesti lähiopetusker-toja on varattu sekä Suomen kirjallisuudelle että maailmankirjallisuudelle. Vuo-den aikana Suomen kirjallisuutta opiskellaan luennoilla ja suorittamalla näyttö-koe hyväksytysti. Maailmankirjallisuutta käsitellään luennoilla ja lukupäiväkirjo-jen avulla. Lisäksi luennoilla perehdytään lasten- ja nuortenkirjallisuuteen, josta myöskin järjestetään näyttökoe. (Markkinointi-instituutti, Myynnin ammattitut-kinto.)

Suomi lukee 2008 -tutkimuksessa ilmeni, että usein lopulliset kirjan ostopää-tökset syntyvät vasta myymälässä ostohetkellä. Jopa joka neljäs vastaajista kertoi viimeisimmän kirjaostonsa olleen puhtaasti heräteostos. Viimeksi oste-tuista kirjoista 63 prosenttia ostettiin omaksi, 17 prosenttia vietiin lahjana omaan kotiin ja 20 prosenttia lahjana muualle. Tutkimuksen mukaan kirjan ylivoimai-sesti tärkein valintaperuste sekä lukijalle että ostajalle on sisällön aihe. (Kirja-kauppaliitto ry. & Suomen kustannusyhdistys 2010, hakupäivä 12.4.2010.) Myös myyjän vaikutus ostopäätökseen on huomattava.

Osaava myyjä on ylpeä siitä, että saa myydä. Hän arvostaa ammattiaan, haluaa kehittää osaamistaan ja asennoituu myös myytävään tuotteeseen innostuneesti. Yksi huippumyyjän tunnusmerkeistä on tuotetietous, siis tietämys tuotteesta, jota ollaan myymässä. (Rummukainen 2004, 14–15, 32.) Tuotetietouden hallit-seminen tarkoittaa sitä, että myyjä osaa tarjota asiakkaalle juuri hänelle sopivia tuotteita, sekä vertailla myynnissä olevia tuotteita, esimerkiksi hinnan ja muiden ominaisuuksien suhteen. Tuotteen faktojen hallitseminen johtaa myös argu-mentointikykyyn, ja asiakkaan tarpeista riippuen myyjän tulee osata esittää oleelliset perustelut tuotteeseen liittyen. (Pekkarinen, Pekkarinen & Vornanen 2006, 11–12.)

Substanssiosaamiseen eli tuotetietouteen perustuva asiantuntijuus ei kuiten-kaan vaadi myyjältä aivan kaiken tarpeellisen tiedon hallitsemista, vaan kykyä

soveltaa omaamaansa tietoa sekä ammattitaitoaan eteen tulevissa tilanteissa. Muista ammateista myyjän erottaa nimenomaan myyntityön ammattiosaaminen, joka vaikuttaa suoranaisesti menestymiseen. (Nieminen & Tomperi 2008, 39–40.) Libristeille Markkinointi-instituutissa tehdyn kyselyn tulosten mukaan ihanemyyjä on myönteinen, palveluhenkinen, alansa tunteva ja työstään innostunut. Kirjakauppa-alalla korostuu kuitenkin ominaisuus, jota ei muualla kaupan alalla ilmene; rakkaus myytävään tuotteeseen, rakkaus kirjoihin. Kirjakaupan myyjillä tuntuu olevan erityisen tunnepitoinen suhtautuminen myytäviin tuotteisiin, sillä libristi on itse kiinnostunut kirjoista, lukee kirjoja ja hankkii niitä myös melkein poikkeuksetta lahjoiksi. (Tuomikoski, 15.)

5 KAUNOKIRJALLISUUDEN AMMATTITYÖKALUJA JA TIEDONLÄHTEITÄ

Ruotsissa kaunokirjallisuuden lukijat saivat lukuvinkkinsä omasta elinympäristöstään, kuten oman paikkakuntansa lehden kirja-arvioista, kuulemastaan radio-ohjelmasta tai katsomastaan TV-ohjelmasta. Kaunokirjallisuutta lukevat saivat ja kysyivät lisäksi ehdotuksia hyvästä kirjallisuudesta muun muassa lähipiiristään, sukulaisilta ja ystäviltä. Tärkeänä kaunokirjallisuuteen liittyvän tiedon alkulähteenä lukijat pitivät kuitenkin myös kirjastonhoitajia ja libristejä. (Bjärehed & Redenkqvist 2005, 45–47.) Kirja-alan ammattilaisilla onkin omat kaunokirjallisuuden tiedonlähteensä ja ammattityökalunsa, jotka auttavat päivittäisessä työssä, kirjallisuuden suosittelussa ja ammattitaidon ylläpitämisessä.

5.1 Kaunokirjallisuuden ammattityökaluja

Kirjaston työntekijöitä varten on rakennettu *Kirjastot.fi*-verkkopalveluun kirjallisuus-osio, joka tarjoaa käyttäjilleen tietoa kirjallisuudesta sen eri muodoissa. Sivulta löytyvät ajankohtaiset uutiset, tietoa uutuuksista, kustantajista, kirjailijoista ja kirjallisuuspalkinnoista. Kirjailijoiden ja asiantuntijoiden haastatteluista voi saada lainavinkkejä, samoin sivulta löytyvät linkit kirjallisuusaiheisiin keskusteluihin. (Kirjastot.fi-toimitus 2010a, hakupäivä 22.9.2010.)

Kirjallisuuden pikalinkit johdattavat käyttäjän erilaisille kirja-arviosivustoille, kirjastojen kokoelmiin, verkkolehtiin, lukupiirisivustoille, kirjallisuusyhdistyksien kotisivuille ja muille kirjallisuuteen liittyville sivustoille. Pikalinkeistä löytyvät muun muassa *Dekkarinetti*, *Helsingin Sanomien* kirja-arvioita ja *Klassikkoauto-maatti*, *Kiiltomato*, *Kirjallisuuspiiri*, *Kirjavinkit.fi*, *Rihmasto* ja *Risingshadow*. Ajankohtaista kirjallisuudesta –sivulta on suora pääsy muun muassa *Kysy kirjastonhoitajalta* –tietopalveluun, *Sanojen aikaan* ja *Kritiikkiporttiin*. (Kirjastot.fi-toimitus 2010a, hakupäivä 22.9.2010.)

Kysy kirjastonhoitajalta –tietopalvelu vastaa muun muassa kirjallisuusaiheisiin kysymyksiin. *Sanojen aika* on suomalaisia nykykirjailijoita esittelevä tietokanta, joka sisältää tietoa heidän tuotannostaan, tekstinäytteitä ja lähteitä. *Kritiikkiportiin* on kerätty suomalaisten sanomalehtien verkkosivuilla julkaistuja arvosteluja kirjallisuudesta ja taiteesta. (Kirjastot.fi-toimitus 2010a, hakupäivä 22.9.2010.)

Sekä kirjastoissa että kirjakaupoissa kaunokirjallisuuskokoelmia hallitaan sisälönkuvailun sekä siihen perustuvan hyllyjärjestyksen avulla. Saartin mukaan hyllyluokituksen tarkoituksena on muodostaa kirjat erilaisiin ryhmiin, joiden sisältä asiakkaat voivat tehdä valintaa. Ryhmät voivat olla joko järkeviä tai epäloogisesti koottuja, ja vaativaa onkin saada muodostettua ryhmiä, jotka palvelevat sekä teoksia ja niiden yhteenkuuluvuutta että asiakkaita jotka teoksia etsivät. (1996, 35–36.)

Hyllylyokitukseen käytettävän Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän (YKL) mukaan kaunokirjallisuutta on voitu luokitella muodon ja kielen mukaan mutta ei sisällön. Tarvetta kirjallisuuden sisältöön perustuvalle luokitukselle on kuitenkin kirjastoissa ollut, minkä seurauksena YKL:ään päätettiin sisällyttää fiktiivisen aineiston lisäluokat: erä, fantasia, historia, huumori, jännitys, kauhu, novellit, romantiikka, scifi, sota, urheilu ja uskonto. Kirjastot voivat itse ottaa käyttöön omassa hyllyluokituksessaan ne ryhmät, mitkä heille itselleen sopivat. (Turun kaupunginkirjasto 2009, hakupäivä 4.2.2011.)

Kaunokirjallisuuden asiasanoitus on Suomessa aloitettu vasta 1990-luvulla. Asiasanoituksen tarkoituksena on ilmaista teoksen keskeinen sisältö tiivistetysti erilaisilla kuvailutermeillä, jolloin asiasanat helpottavat löytämään kirjallisuutta tietystä aiheesta. (Hypén 2007, 108.) Yleisten kirjastojen käyttämät kaunokirjallisuuden asiasanat löytyvät Verkko-Kaunokista, joka on fiktiivisen aineiston asiasanasto. Sen toiminnasta ja ylläpidosta huolehtii Yleisten kirjastojen keskuskirjastonakin toimiva Helsingin kaupunginkirjasto. Verkko-Kaunokki perustuu aikaisemmin BTJ Kirjastopalvelun julkaisemaan painettuun asiasanastoon *Kaunokki: fiktiivisen aineiston asiasanasto*. (Opetusministeriö, Kulttuuripolitiikan osasto 2006, hakupäivä 26.8.2010.)

Verkko-Kaunokin asiasanat on jaettu ryhmiin sen mukaan, liittyykö asiasana genreen, teemaan, henkilöön tai toimijaan, paikkaan tai aikaan. Asiasanoja voi hakea joko ryhmää selaamalla, ensimmäisen kirjaimen mukaan tai sanan alun avulla katkaisemalla sanan merkillä *. (Opetusministeriö, Kulttuuripolitiikan osasto 2006, hakupäivä 26.8.2010.)

Kirjasampo on tekeillä oleva kaunokirjallisuuden verkkopalvelu, jonne tallennetaan kaunokirjallisuuden sisällönkuvailuja sekä muuta kaunokirjallisuuteen liittyvää aineistoa. *Kirjasampoon* on tarkoitus koota muun muassa blogeja, uutisia ja kirjallisuussuositteluja. Lisäksi *Kirjasammon* käyttäjät voivat jakaa omia lukukokemuksiaan sekä arvioida teoksia ja keskustella niistä. *Kirjasammon* teosten sisällönkuvailu on asiasanoittamista, tiivistelmien kirjoittamista tai oheismateriaalin linkittämistä teostietoihin. Lisäksi toisiinsa liittyviä teoksia pyritään linkittämään keskemään. (Kirjastot.fi-toimitus 2010b, hakupäivä 22.9.2010.)

Kirjasammosta on tarkoitus tehdä kirjastojen arkea helpottava kaiken kattava tietokanta josta kaunokirjallisuutta on helppo hakea monipuolisesti. *Kirjasampo* tulee olemaan elävä ja koko ajan täydentyvä kaunokirjallisuuden kotisivu. *Kirjasampo*-projektissa yleiset kirjastot tekevät yhteistyötä ja jakavat tietämystään virtuaalisessa yhteistyöverkossa. Toteutuessaan *Kirjasammosta* tulee apu-neuvo tiedonhakuun ja neuvontatyöhön sekä inspiraation lähde lukemiseen ja kirjavalintoihin. (Kirjastot.fi-toimitus 2010b, hakupäivä 22.9.2010.)

5.2 Kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä

Kaikki kirjojen kansien väliin painettu ei kestä aikaa, mutta oli kyse sitten kulttuurisesti arvokkaasta tekstistä tai ei, eri kirjailijoiden teokset ovat yhteydessä toisiinsa. Kirjat ovat siis intertekstuaalisia, tekstien välisiä verkostoja. Kaunokirjallisuuden tiedonhaun haaste onkin siinä, miten löytää tietoa jostain, mistä olisi mahdollisesti kiinnostunut, esimerkiksi aikaisemmin lukemansa perusteella. Kokoelmatietokannat tarjoavat usein pelkän luettelointikuvailun, joka ei tarjoa aistimellista tuntua kirjaan tai ohjaa samantapaisen lukukokemuksen pariin. Paavonheimon mielestä kokoelmatietokannat saisivat sisältää kaunokirjallisista

teoksista kansikuvan, suomenkieliset esittelyt, tekstinäytteitä kirjasta tai vaikka koko kirjan. (2006, 70–71, 103–106.)

Sekä kirjastoissa että kirjakaupoissa asiakkaat etsivät usein samantyyppistä luettavaa kuin ovat lukeneet aiemmin. Kaunokirjallisuuden asiakaspalvelijalta vaaditaan sekä kykyä hahmottaa asiakkaan kirjallinen maku että rohkeus suositella myös jotain epätavallista ja odottamatonta. Tietokantoihin olisikin hyvä kyetä kirjaamaan eri teosten välisiä assosiaatiosuhteita, sillä tällä hetkellä asiakaspalvelija on vielä pitkälle oman kirjallisuudentuntemuksensa, muistinsa ja miellelyhtymiensä varassa. (Hypén & Spåre 2008, 212–213.)

Vuonna 2009 hyväksytyn opinnäytetyön *Ammatillinen tiedonhankinta kirjakaupassa* mukaan kirjakaupoissa koetaan sekä oman paikallisen lehden että erityisesti *Helsingin Sanomien* kirja-arvostelut tärkeimmiksi orientoivan tiedon lähteiksi. Samoin kustantajien järjestämiä kirjailtoja pidettiin tehokkaina tiedon lähteinä. Kustantajien kirjaluetelot sekä työpaikan sisäinen tiedotus mainittiin tärkeiksi tiedonlähteiksi koskien esimerkiksi uusimpia kirja-arvosteluja ja kirjapalkinnon saajia. Muita haastatteluissa mainittuja tiedonlähteitä olivat Aamu-TV, aikakauslehtien kirja-arvostelut, kirjamessut, kirja-aiheiset tv-ohjelmat sekä kirjakaupan työntekijöille suunnattu vuosittainen ammattitietokilpailu. (Nummela 2009, 27–28.)

Nummelan opinnäytetyötutkimuksen mukaan tyypillisimpiä tiedonhankinta-tehtäviä kirjakaupoissa olivat lehdestä tai televisiosta tutun kirjan tai kirjailijan etsiminen, lukemansa kirja-arvostelun teoksen etsiminen tai jonkin aihepiirin mukaisen kirjan etsiminen. Usein asiakkaat etsivät pelkästään ”jotain kivaa” luettavaa itselleen tai lahjaksi. Tutkimuksen mukaan on yleistä, että asiakas ei muista etsimänsä kirjan tai kirjailijan nimeä, vaan ainoastaan esimerkiksi kirjan kannen värin tai kirjailijan ammatin tai kansallisuuden. (2009, 26.)

Helsingin Sanomat julkaisee kaunokirjallisuuden arvosteluja joka viikko. Vuodesta 1997 lähtien ilmaiseen verkkoarkistoon on kertynyt kirja-arvosteluja lähes 10 000 kappaletta. Lehden verkkosivuilla on lisäksi mahdollista seurata kirjallisuusaiheisia blogeja, keskusteluja, kirja-alan ajankohtaisia uutisia sekä tutustua

niin kirjauutuuksiin kuin kirjallisuuden klassikoihinkin. (Hs.fi 2010, hakupäivä 17.5.2010.) Kirjallisuuskritiikkiä julkaistaan *Helsingin Sanomien* sekä muiden sanoma- ja aikakauslehtien lisäksi myös kirjallisuuden erikoislehdissä ja verkkojulkaisuissa kuten Lukukeskuksen ylläpitämä *Kiiltomato*-sivusto (Koistinen 2007, 60–61).

Kirjallisuuslehdet ovat nimensä mukaisesti eriytyneet käsittelemään kirjallisuutta. Useimmat suomalaiset kirjallisuuslehdet julkaisevat proosaa ja lyriikkaa sekä ensikertalaisten että vakiintuneiden kirjailijoiden tuotoksina. On kuitenkin lehtikohtaista, mitä kirjallisuudella tarkoitetaan. Osa kirjallisuuslehdistä on perustettu käsittelemään erityisesti sellaista kirjallisuutta, joka ei saa palkintoja ja jonka tekijät eivät saa rahoitusta. Niin sanottua korkeampaa kirjallisuutta edelleenkin käsittelevät *Parnasso* ja *Nuori Voima*. (Kurikka 2007, 134–136.)

Nuori Voima on perustettu jo vuonna 1908 kulttuurilehdeksi, joka edelleen julkaisee kotimaista lyriikkaa ja proosaa, ja samalla esittelee lukijoilleen ennen tuntemattomia ulkomaisia kirjailijoita. Nykyään lehti ilmestyy kuusi kertaa vuodessa, ja sen tekijäkuntaan kuuluu kirjailijoita, kriitikkoja, kääntäjiä ja filosofeja sekä eri alojen tutkijoita. *Nuori Voima* on sopiva lehti erityisesti filosofis-kirjallisuustieteellisistä kysymyksistä kiinnostuneille lukijoille. *Parnasso* puolestaan koki 2000-luvulla suuren muutoksen, kun sen korkeakirjallista, tekstipainotteista ja niukkaa ulkoasua alettiin värittää erilaisilla tekstityypeillä, -väreillä sekä kuvilla. *Parnasson* artikkelit ovat edelleen perusteellisia, ja se julkaisee tavaramerkkinään laajaa kritiikkiosastoa. (Kurikka 2007, 136–137.)

Kirjain on neljä kertaa vuodessa ilmestyvä kirjallisuuslehti, jonka alkuperäinen tarkoitus oli täyttää *Helsingin Sanomien* ja *Parnasson* väliin jäävä aukko. *Kirjain* on tarkoitettu kirjallisuuden ystäville, jotka eivät ehdi perehtyä kaikkiin julkaisuihin. *Kirjain* sisältää kirjailijahaastatteluja, juttuja kirjallisuudesta sekä kirja-arvosteluja. Päätoimittajan mukaan lehdessä käytetään tekstityyliä, jonka lukijat voivat ymmärtää ilman kirjallisuustieteen loppututkintoa. (Jokinen 2006, hakupäivä 27.12.2010.)

Kiiltomato.net – *Lysmasken* on sekä suomeksi että ruotsiksi verkossa julkaistava kirjallisuuskritiikin lehti. *Kiiltomaton* kirjallisuusarvioinnit kohdistuvat sekä kotimaiseen että käännettyyn kaunokirjallisuuteen sekä kirjallisuutta käsittelevään tietokirjallisuuteen. Kirjallisuuden arvioimiseen on osallistunut noin 200 arvostelijaa ja muuta asiantuntijaa. (Lukukeskus – Läscentrum ry 2010, hakupäivä 22.9.2010.)

Helsingin Sanomat jakaa vuosittain kirjallisuuspalkinnon parhaasta suomenkieleisestä esikoisteoksesta (Hs.fi 2010, hakupäivä 17.5.2010). Palkinto tai palkintoehdokkuus voi synnyttää tai lisätä kirjan menestystä. *Helsingin Sanomien* kirjallisuuspalkintoehdokkuus on yksi niistä tärkeistä mittareista, joilla esikoisteosten valintaa kirja-alalla arvioidaan. Suomessa kirja voi saada useita kirjapalkintoja, ja kaunokirjallisuuden saralla näkyvin ja lukijoita eniten kiinnostava kilpailu on Finlandia-palkinto. (Koistinen 2007, 60–61.)

Finlandia-palkinto on jaettu jo vuodesta 1984 lähtien, ja vuodesta 1993 alkaen kisa on ollut avoin ainoastaan romaaneille. Palkintoehdokkaat saavat paljon näkyvyyttä mediassa, ja voittajalle Finlandia-palkinto on kuin lottovoitto, sillä se merkitsee teokselle suuria myyntilukuja. Niillä teoksilla, jotka jäävät paitsi Finlandia-ehdokkuudesta, on mahdollisuus voittaa joku muista Suomessa jaettavista kirjallisuuspalkinnoista, kuten Runeberg- tai Savonia-palkinto. (Koistinen 2007, 60.)

Sekä kirjastot että kirjakaupat saavat käyttöönsä suunnilleen samat tiedotteet uusista ja tulossa olevista teoksista. Suuret kustantajat julkaisevat omia kirja-luetteloita ja pienemmät kustantavat vaihtelevasti yhteisiä luetteloita. Kirjavälitys julkaisee *Välitysuutiset*-tiedotuslehteä sekä sen *Verkonsilmät*-verkkoversiota. *Kirjakauppalehden* ohessa julkaistaan vuosittain *Kevään uudet kirjat*- ja *Syksyn uudet kirjat*-liitteet. Lisäksi usealla kustantajalla on omat tuotantoon esittelevät verkkosivut. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2003, 91.) Suomen kustannusyhdistys on julkaissut *Vuoden kirjat* –luetteloita vuodesta 1979. Se on hyvä asiakaspalvelun apuväline, sillä siinä esitellään kuluvan vuoden aikana ilmestyneet

kirjat aihepiireittäin. Luettelo sisältää myös listan tulevista kirjatapahtumista. *Vuoden kirjat* ilmestyy vuosittain lokakuun lopussa, ja se on saatavilla sekä Helsingin kirjamessuilla että kirjakaupoissa ympäri Suomea. (Vuoden kirjat 2008, 1; Pelkonen-Tiri & Vestman, 15.)

Suomessa kirjamessut ovat suhteellisen uusi ilmiö. Helsingin kirjamessuja on järjestetty vuodesta 2001 ja Turussa vuodesta 1990. Kirjamessujen ohjelma koostuu erilaisista kirjailijatapaamisista, luennoista, väittelyistä, esityksistä ja kilpailuista, ja samalla kirjamessut tuovat esille myös vähälevikkistä kirjallisuutta. (Koistinen 2007, 50.) Oulussa kirjamessut järjestettiin ensimmäisen kerran kesäkuussa 2006, teemalla Pohjoinen ulottuvuus (Kirjastolehti 2006, haku-päivä 22.10.2010). Nummelan tutkimuksen mukaan kirjamessujen merkitystä tiedon lähteenä vähentää se, että messuja järjestetään vuoden aikana suhteellisen harvoin, eikä niihin osallistuminen ole aina kaikille mahdollista (2009, 27).

Kustantajien kirjaesittelyt libristeille alkoivat aikoinaan Tammen toimitusjohtajan aloitteesta, ja pian muutkin kustantajat huomasivat, miten tärkeää on jakaa tietoa uutuuskirjoista suoraan kirjakauppojen työntekijöille. Libristit kiinnostuivat tilaisuuksista nopeasti, ja kustantajien kirjailtoja järjestettiin jo vuonna 1964 15 paikkakunnalla jopa 3000 osanottajalle. (Santonen 2003, 133.) Kirja-illat ovat tehokkaita tiedon lähteitä sillä kirjailijan kuuleminen ja näkeminen edesauttaa teoksen mieleen jäämistä paremmin kuin esimerkiksi uutuusluetteloiden selaaminen (Nummela 2009, 27).

Syksyllä 2009 valmistui opinnäytetyö *Kirjallisuuden suosittelu yhteisöllisessä mediassa*. Opinnäytetyössä kartoitettiin erilaisia yhteisöllisen median kirjallisuuspalveluita, joista osa on kirjastojen ylläpitämiä. Kirjastonhoitajien lisäksi kirjallisuuspalveluissa suositteluja sekä sisältöä tuottavat myös palvelun käyttäjät, yhteisöllisen median palveluperiaatteen mukaisesti. Opinnäytteessä tarkastellut kirjallisuuspalvelut olivat kolme *Facebook*-sovellusta, kirjallisuuspalvelu *LibraryThing*, Tanskan kirjastojen kaunokirjallisuussivusto *Litteratursiden.dk* sekä Tukholman kaupunginkirjaston näyttöluettelo *Biblioteket.se*. Lisäksi opin-

näytetyössä tarkasteltiin *YouTubea*, *Suomi24*-keskustelupalstaa sekä *Rihmasto*-kirjallisuusfoorumia. (Kokko & Ojala 2009, 3.)

Facebook-sovellukset *weRead*, *I'm Reading* ja *Visual Bookshelf* ovat Facebookin kautta käytettävissä olevia kirjallisuuspalveluita (Kokko & Ojala 2009, 9). Näiden kolmen sovelluksen lisäksi jo lähes 30 000 suomalaista kirjanystävää fanittaa tamperelaisen antikvariaatti Komisario Palmun kauppiaan Facebookiin perustamaa *Lue kirja!* -sivua, jonka alkuperäinen tarkoitus oli toimia pohjana oman kaveripiirin kirjallisuusaiheiselle keskustelulle (Vehkasalo 2010, haku-päivä 27.12.2010).

WeRead on palvelu, johon käyttäjä voi lisätä lukemiaan kirjoja, arvostella niitä ja nähdä samalla muiden käyttäjien arvosteluja lukemistaan teoksista. Sovellus mahdollistaa kirjojen lisäämisen omaan kirjahyllyyn sekä erilaisten suosikkilistauksen tekemisen. *WeRead*-palvelussa kirjoista voi keskustella muiden käyttäjien kanssa, ja käyttäjän oman kirjahyllyn perusteella palvelu osaa etsiä samantyyppisiä lukijoita sekä tehdä henkilökohtaisia kirjasuosituksia. Lisäksi palvelu kertoo kulloinkin käyttäjien suosiossa olevat kirjat, kirjailijat sekä käytetyimmät hakusanat. (Kokko & Ojala 2009, 33–34.)

I'm Reading on Amazon-verkkokauppaan sidottu kirjallisuuspalvelu, joka keskittyy lähinnä englanninkieliseen kirjallisuuteen. Palvelun käyttäjä voi arvostella lukemiaan kirjoja antamalla niille tähtiä tai sanallisia arvioita. Sovellus osaa tehdä myös lukusuosituksia, mutta ne perustuvat vain Amazonista löytyvään kirjallisuuteen. Palvelu tarjoaa Amazonin myydyimpiin teoksiin perustuvia Best-sellers-listoja sekä näyttää kunkin kirjan kohdalla Amazonista tuodut teokseen liittyvät arvostelut ja teostiedot. (Kokko & Ojala 2009, 34–35.)

Visual Bookshelf tarjoaa nimensä mukaisesti mahdollisuuden oman kirjakoelman kokoamiseen. Kirjoja voi lisätä palvelun oman tietokannan tai Amazon-verkkokaupan kautta. Omassa kokoelmassa olevia kirjoja voi arvostella tähdillä ja sanallisesti, ja oman kokoelman kirjoista voi koota erilaisia suosikkilistauksia, kuten *weRead*-palvelussakin. Lisäksi palvelu tarjoaa mahdollisuuden kirja-aiheiseen keskusteluun. *Visual Bookshelfin* avulla voi nähdä muun muassa ketkä

ystävistä ovat lukeneet tietyn teoksen, paljonko teos on saanut tähtiä, sekä käyttäjien kirjalistat, joihin teos on lisätty. Palvelu osaa myös antaa käyttäjälle suosituksia oman kirjakokoelman perusteella. (Kokko & Ojala 2009, 35–36.)

Facebookin Lue kirja! -sivulla käyttäjät seuraavat kirjallisuudesta käytävää keskustelua, lukevat muiden mielipiteitä sekä hakevat vinkkejä hyvistä kirjoista. Sivulla tarjotaan paljon tietoa myös vanhemmista kirjoista, joista useaa on vaikea saada. (Vehkasalo 2010, hakupäivä 27.12.2010). *Lue kirja!* -sivulla käyttäjiä aktivoidaan keskusteluun lähes päivittäin erilaisten teemojen sekä kirjallisuusaiheisen uutisoinnin avulla. Suosituksia ja mielipiteitä kirjallisuudesta tarjoavat niin käyttäjät kuin sivun ylläpitäjätkin.

LibraryThing on verkkopalvelu omien kirjojen luettelointia varten. Kaikki käyttäjien tekemät luettelointitietueet ovat muiden käyttäjien käytettävissä. Ohjelma osaa suositella kirjoja aikaisempien lukukokemusten, arvostelujen sekä käyttäjien kirjastojen vertailun perusteella. Suositelu perustuu nimenomaan käyttäjien mielipiteisiin ja lukukokemuksiin eri teoksista. *LibraryThing* on monipuolinen palvelu, jossa omaan kirjahyllyyn voi lisätä teoksia muun muassa Helsingin kaupunginkirjaston kokoelmasta, ja lisäksi lähes 700 muun kirjaston kokoelmista. Lisäksi teoksista on linkki Amazon.comiin ja kirjan kirjastosaatavuuden tarkistamiseksi WorldCatiin. Ilmaiseksi palvelua käyttävät voivat tallentaa kirjahyllynsä 200 kirjaa, maksavia jäseniä eivät rajoitukset koske. *LibraryThingissä* käyttäjät voivat keskustella kirjoista, liittyä eri lukupiireihin ja kartuttaa kirjallisuuswiki Yhteistä Tietoa, johon voi lisätä tietoja esimerkiksi kirjan henkilöistä, tapahtumista, kirjan saamista palkinnoista tai vaikka sen alku- ja loppusanoista. (Kokko & Ojala 2009, 27–28.)

Litteratursiden.dk on Tanskan yleisten kirjastojen ylläpitämä kaunokirjallisuuden verkkopalvelu, joka tekee yhteistyötä kustantajien, kirjakauppojen ja kirjailijoiden kanssa. Tanskankielinen palvelu keskittyy tanskankieliseen kirjallisuuteen, jonka tietojen kartuttamiseen käyttäjät voivat osallistua muun muassa perustamalla oman kirjahyllyn, omia suosikkilistoja sekä tagittamalla teoksia. *Litteratursiden.dk* sisältää paljon tietoa kirjoista ja kirjailijoista sekä kirjailijoiden haastatteluja ja videohaastatteluja. Sivusto sisältää kirjallisuusartikkeleita ja teoskuvai-

luja sekä mahdollisuuden liittyä erilaisiin lukupiireihin tai kirjoittaa omaa kirjallisuusblogia. (Kokko & Ojala 2009, 30–31.)

Biblioteket.se on palvelu, jossa käyttäjä voi vaikuttaa kirjastotietueen sisältöön kirjoittamalla arvosteluja, suosituksia, antamalla arvosanoja ja keskustelemalla. Palvelu sisältää asiakkaiden tekemien kuvailujen lisäksi kirjaston luomat bibliografiset tiedot sekä tietoa Tukholman kaupunginkirjaston tapahtumista ja muista palveluista. Palvelu toimii kirjaston tietokantana sekä sisältää myös normaalit kirjastonkäyttäjän palvelut, kuten omien lainojen ja varausten hallinta. Asiakkaiden omalla sivulla on myös vieraskirja, omat arvostelut, tallennetut haut sekä mahdollisuus pitää omaa muistilistaa kirjoista. (Kokko & Ojala 2009, 29.)

YouTube on videonjakopalvelu, jossa suurin osa materiaalista on käyttäjien itsensä tuottamaa. Rekisteröityneet käyttäjät voivat lisätä palveluun videoita sekä kommentoida muiden käyttäjien videoita. *YouTubesta* onkin mahdollista löytää videomuotoisia kirjallisuussuosituksia, joita tuottavat niin käyttäjät kuin kustantajatkin. Suomalaisista kirjastoista Helsingin kaupunginkirjasto sekä Kirkkonummen kirjasto julkaisevat Youtubessa omia kirjavinkkausvideoitaan, samoin kuin useiden muiden maiden kirjastot tekevät. Uutta *YouTubessa* ovat kirjan julkaisuun liittyvät Book Trailerit, joissa joko kustantajat tai kirjailijat itse esittelevät ja mainostavat tulevaa teostaan. (Kokko & Ojala 2009, 36–37, 45.)

Suomi24 on portaali, joka tarjoaa monenlaisia palveluita ja keskustelupalstoja. Keskustelut on jaettu useaan eri kategoriaan, joista yksi on Kirjat ja novellit. Kategoria on vielä jaettu viiteentoista erilaiseen palstaan, joissa voidaan keskustella eri aiheista kuten kirjoittaminen, kirjallisuudenlajit, kirjasarjat tai kirjastot. *Rihmasto* on kirjallisuussivusto, jossa kirjoittajat voivat tarjota toimituskunnalle omia tekstejään julkaistavaksi. Julkaistuja tekstejä myös kommentoidaan ja arvioidaan. *Rihmaston* keskustelufoorumilta löytyy palsta Kirjat & Kirjailijat, joka keskittyy kirjallisuuteen. Sekä *Suomi24:n* että *Rihmaston* keskustelupalstoilla käyttäjät keskustelevat lukukokemuksistaan, kirjoista ja kirjallisuudesta yleisesti, kirja-alasta ja kirjailijoista. Palveluiden käyttäjät suosittelevat ja arvostelevat kirjoja sekä pyytävät suosituksia hyvistä tai tietyn aihepiirin kirjoista. *Rihmas-*

tossa arvostelut ovat toimituskunnan seulonnan seurauksena lähes analyysitasoisia. (Kokko & Ojala 2009, 37–38, 46.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimukseni kaunokirjallisuuden asiantuntijuudesta on laadullinen ja kuvaileva. Kuvaileva tutkimus esittää kuvauksia henkilöistä, tapahtumista ja tilanteista, sekä dokumentoi eri ilmiöiden keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 135). Tutkimukseni tarkoitus oli dokumentoida ja vertailla kyselyyn saaduista vastauksista nousevia ammattitaitoon ja asiantuntijuuteen liittyviä keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä, sekä muodostaa kuvaava profiili kahdesta tutkittavasta ammattiryhmästä. Suuntaa tutkimukselleni antoivat neljä tutkimuskysymystä, joihin pyrin löytämään vastauksen:

1. Millaisina kaunokirjallisuuden asiantuntijoina kaksi kirja-alan ammattilaisryhmää pitää itseään?
2. Millä tavoin kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta voi ylläpitää kirjastossa/kirjakaupassa?
3. Minkälaisia kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä ja tietopalvelun apuvälineitä on?
4. Millä tavoin kirjastoissa/kirjakaupoissa työskentelevät hyödyntävät kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä?

Tutkimukseni kohteena olivat kaunokirjallisuuden parissa työskentelevät yleisten kirjastojen kirjastonhoitajat sekä kirjakaupoissa työskentelevät libristit. Tutkimusaineistoni hankin lähettämällä kyselylomakkeen sähköpostitse tutkimuksen kohteena olevien ammattiryhmien edustajille. Kyselyn saivat 60 kunnan- ja kaupunginkirjastoa sekä 120 kirjakauppaa ympäri Suomen. Kyselyn saajien joukossa oli sekä pieniä että suuria työyhteisöjä. Kyselyn ajankohtana oli vuoden 2010 marraskuu, jolloin kolmen viikon aikana vastaanotin 35 vastausta kirjastonhoitajilta ja 11 vastausta libristeiltä. Vastauksista jouduin hylkäämään yhden vastauksen kummastakin ammattiryhmästä.

Valitsin sähköpostitse toimitettavan kyselyn aineistonkeruumenetelmäksi, sillä sähköpostikyselyn etuna on, että kyselyyn voi vastata rauhassa silloin kun on

sopiva hetki. Vastaaminen virkeänä ja ilman kiireitä tuottaa tarkemmin harkittuja vastauksia erityisesti avoimien kysymysten osalta (Valli 2010, 108). Kyselyni koostui kartoittavista taustakysymyksistä sekä yhdestä avoimesta kysymyksestä (Liite 1). Taustakysymyksien tarkoituksena oli selvittää vastaajien työkokemus alalta sekä aikaisempien kirjallisuusopintojen määrä, jolloin voin niiden suhteen tutkia ammattiryhmien kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta. Vallin mukaan taustatietoja kartoittavien kysymysten vastausvaihtoehdot valitaan huolellisesti siten, että vastausvaihtoehdoista löytyy kaikille vastaajille sopivat. Vaihtoehtoja tulee olla useampi, ja niistä täytyy löytyä myös vaihtoehto muu, mikä? (2010, 104, 125.)

Avoimeen kysymykseen saamieni vastausten perusteella voin puolestaan selvittää, millaisena kirjastonhoitajat ja libristit itse kokevat oman asiantuntijuutensa. Avoimet kysymykset antavat vastaajille mahdollisuuden ilmaista itseään omin sanoin, jolloin vastauksista voi olla tunnistettavissa esimerkiksi erilaisia työhön ja motivaatioon liittyviä seikkoja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 180, 196). Avoimia kysymyksiä käyttämällä on mahdollista saada vastaajan perusteellinen mielipide. Toisaalta vastaukset voivat olla myös ylimalkaisia, epätarkkoja tai asian vierestä. Vastausten joukossa voi kuitenkin olla myös hyviä ideoita aiheeseen liittyen. (Valli 2010, 126.) Pysin maksimoimaan käyttökelpoisten vastausten määrän tarkentamalla kyselyssäni avoimen kysymyksen jälkeen, mitä asioita vastauksessa voisi pohtia.

Koska tutkimus on selkeästi jaettavissa kahteen osaan, valitsin käyttööni kaksi tutkimusmenetelmää. Kaunokirjallisuuden tiedonlähteiden käyttöä sekä asiantuntijuuden ylläpitämisen eri tapoja tutkin vertailevan tutkimuksen menetelmällä. Asiantuntijuutta ja osaamisen kokemista puolestaan tutkin sisällönanalyysin menetelmin. Useisiin lähteisiin viitaten Tuomi ja Sarajärvi (2006, 110) kirjoittavat sisällönanalyysin olevan menetelmä, jonka avulla saadaan tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimusaineisto analysoidaan pilkkomalla se ensin pieniin osiin, käsitteellistetään, ja järjestetään uudelleen teemoittain kokonaisuudeksi. Pohjimmaisena tarkoituksena on siis luoda mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota hajanaisesta aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2006, 110–115). Käytännössä mikään menetelmä ei tarjoa yksiselitteistä ohjeistusta siihen,

mitä tulkinnot lopulta tulevat olemaan, vaan tulkinnot ovat aina tutkijasta itseltään kiinni (Räsänen 2005, 96).

Vertailevaa tutkimusta hyödynsin tarkastellessani kahden kirja-alan ammattiryhmän tottumuksia kaunokirjallisuuden tiedonlähteiden käytöstä, sekä tavoista joilla he ammattitaitoaan ylläpitävät. Vertailevassa tutkimuksessa kyselyyn saaduista vastauksista poimitaan vertailtavia piirteitä, joista muodostetaan taulukko (Routio 2007, hakupäivä 27.10.2010). Muodostamani taulukon avulla olen kirjoittanut kirjastonhoitajien ja libristien yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia, sekä pohtinut niiden syitä ja suhdetta toisiinsa. Tämän tutkimusmenetelmän tarkoituksena oli vastata tutkimuskysymyksiini 3 ja 4.

Koska olen valinnut vertailtavaksi kaksi samantapaista ammattiryhmää, on vaarana, että tutkimus pelkistyy vain tietyn alueen kuvaukseksi. Kaksi tapausta voivat kuitenkin olla jonkin piirteen suhteen samanlaisia, ja jonkin toisen tapauksen suhteen hyvinkin erilaisia (Melin 2005, 59). Vertailtavat ryhmät ovat myös keskenään eriarvoisia, sillä kirjastonhoitajilta vertailtavanani on 34 vastausta ja libristeilta vain 10. Tämän otin kuitenkin huomioon tuloksia pohtiessani.

Lopullisen asiantuntijaprofiilin laadin yhteenvetona kummastakin ammattiryhmästä saamieni tulosten perusteella. Sekä sisällönanalyysiä että vertailevaa tutkimusta varten olen kvantifioinut aineistoa, mikä Tuomen ja Sarajärven (2006, 117) mukaan tarkoittaa analyysin tekemistä laskemalla, kuinka monta kertaa sama asia esiintyy tutkittavassa aineistossa. Valitsemalla profiileihin vastauksissa määrällisesti useimmiten mainitut ominaisuudet, sain lopputuloksesta mahdollisimman luotettavan.

7 TULOKSET

Kyselyyn vastanneista kolmestakymmenestä neljästä kirjastonhoitajasta ja kymmenestä librististä valtaosa ilmoitti työskennelleensä alalla yli viisi vuotta. Vastanneista viisi oli työskennellyt kirja-alalla 1–5 vuotta, eikä alle vuoden työskennelleitä ollut vastaajien joukossa yhtään. Kirjastonhoitajista kymmenen mainitsi lisätietona avoimen kysymyksen vastauksessaan olleensa töissä kirjastossa yli kaksikymmentä vuotta, osa jopa yli kolme vuosikymmentä. Suurin osa kirjastonhoitajista oli opiskellut kirjallisuuden opintoja yliopistossa. Viisi vastannutta ilmoitti opiskelleensa kirjallisuutta kauppaoppilaitoksessa ja kolme kertoi, ettei ollut opiskellut kirjallisuutta ollenkaan. Kolme vastanneista oli opiskellut kirjallisuutta jossain muualla. Kyselyyn vastanneista libristeistä Muu, mikä? -vaihtoehtoa ei ollut valinnut kukaan, kirjallisuudenopintoja he kertoivat suorittaneensa tasaisesti joko yliopistossa, libristikoulussa, kauppaoppilaitoksessa tai eivät missään (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Kirjastonhoitajien (n=34) ja libristien (n=10) taustatiedot.

Kysymys	Kirjastonhoitajat	Libristit
Työpaikka		
Kirjasto	34	-
Kirjakauppa	-	10
Työkokemus		
1–5 vuotta	3	2
yli 5 vuotta	31	8
Kirjallisuudenopinnot		
Korkeakoulu	2	1
Yliopisto	22	2
Libristikoulu	-	3
Kauppaoppilaitos	5	2
Muu	3	-
Ei kirjallisuudenopintoja	3	4

Vastaajien joukossa oli monipuolisesti sekä pienissä että keskikokoisissa tai suurissa kirjastoissa työskenteleviä. Osan työpaikkana oli kunnan tai kaupungin pääkirjasto, osalla lähikirjasto, ja vastaajista löytyi myös kirjastoautossa työskentelevä. Myös toimenkuvissa oli vaihtelua, vastaajina olivat niin johtajat, osastonjohtajat, kirjastonhoitajat kuin kirjastovirkailijatkin. Libristit eivät maininneet vastauksissaan kirjakauppansa kokoa, mutta vastaajina oli sekä myyjiä että osastonjohtajia ja esimiehiä.

Kaikista vastaajista vain kolme kirjastonhoitajaa jätti mainitsematta oman suhtautumisensa kaunokirjallisuuteen. Yli puolet vastanneista kirjastonhoitajista kertoi lukeneensa lapsuudesta asti, samoin kuin kolme kymmenestä librististä. Lähes yhtä usea valitteli, ettei heillä ole aikaa lukea niin paljon kaunokirjallisuutta kuin he tahtoisivat (taulukko 5).

TAULUKKO 5. Kirjastonhoitajien (n=34) ja libristien (n=10) suhtautuminen kaunokirjallisuuden lukemiseen.

Lukee	Kirjastonhoitajat	Libristit
Paljon	11	6
Vähän	2	1
Koko ajan	2	-
Kausittain	4	-
Monipuolisesti	4	6
Valikoiden	10	3
Työtehtävien puolesta	8	1
Intohimoisesti	4	1
On lukenut aina	16	3
Ei ehdi lukea tarpeeksi	14	2
Ei mainintaa	3	-

Kirjastonhoitajista neljä kertoi lukevansa kohtuullisesti ja kausittain, yksi kertoi lukevansa vähän ja yksi liian vähän. Myös yksi libristi kertoi lukevansa mielestään liian vähän. Loput kirjastonhoitajat ja libristit ilmoittivat kaikki lukevansa

kaunokirjallisuutta, paljon, ahmien, koko ajan tai intohimoisesti. Vastaajista 13 kertoi valikoivansa luettavaksi pelkästään mielikirjojaan, ja kymmenen vastaajaa kertoi lukevansa monipuolisesti kaikenlaista kirjallisuutta. Yhdeksän vastaajaa kertoi valitsevansa luettavaa kirjallisuutta myös työtään varten.

7.1 Kaunokirjallisuuden asiantuntijuus ja sen ylläpitäminen

Kirjastonhoitajien ja libristien vastauksista löytyi viisi selkeää teemaa. Kumpikin ammattiryhmä kokee työssään olevan sekä haasteita että mahdollisuuksia. Lisäksi vastauksista oli luettavissa ajatuksia omasta asiantuntijuudesta ja sen ylläpitämisestä työssä ja vapaa-ajalla. Yhteistä kirjastonhoitajille ja libristeille on myös suuri henkilökohtainen kiinnostus kaunokirjallisuutta kohtaan.

Kirjastonhoitajien vastausten perusteella työssä haastava tilanne on silloin, kun asiakas pyytää ”hyvää luettavaa” tai jotain samankaltaista, kuin on aikaisemmin lukenut. Kaksi kirjastonhoitajaa kertoi kokevansa, että asiakkaat edelleen sekä kuvittelevat että odottavat kirjastonhoitajien lukevan kaikki kirjaston kirjat läpi, mikä ei ole ainoastaan haastavaa vaan myös mahdotonta. Kaikkeen aineistoon ei voi missään tapauksessa tutustua henkilökohtaisesti, ja erityisesti pienilevikiset ja pienkustantajien teokset jäävät usein vähemmälle huomiolle. Paavonheimon mukaan kirjat ovat intertekstuaalisia eli tekstien välisiä verkostoja. Eri kirjailijoiden teokset ovat yhteydessä toisiinsa, ja kaunokirjallisuuden tiedonhaun haaste on juuri siinä, miten löytää tietoa jostain, mistä voisi olla kiinnostunut aikaisemmin lukemansa perusteella. (2006, 70–71, 103–106.)

Kirjastossa kaunokirjallisuutta on valtava määrä, ja kokoelmien kokonaisvaltainen hallinta on vaikeaa. Tämän lisäksi kaunokirjallisuutta ilmestyy joka vuosi paljon lisää. Siinä, missä kirjastonhoitajalta vaaditaan kattavaa kaunokirjallisuuden kentän tuntemusta, pitäisi myös tuntea sisältöjä ja yksityiskohtia, jotta pystyy työssään suosittelemaan esimerkiksi historiallisia romaaneja tai rakentamaan kaunokirjallisuusnäyttelyitä tietystä aiheesta. Vastausten perusteella kirjastonhoitajat ovat samaa mieltä kuin Hyphen (2006, 12–13) siitä, että kirjojen ja kirjallisuuden tuntemus on edellytys kaunokirjallisuuden asiantuntijuudelle.

Viisitoista kirjastonhoitajaa kertoi kirjallisuuden suosittelun olevan toisinaan vaikeaa. Erityisenä haasteena vastaajat kokivat sopivan kirjan suosittamisen asiakkaalle, jonka kirjallisuusmaku on erilainen kirjastonhoitajan makuun nähden. Haastavaa on myös osata suositella jotain sellaista teosta, mihin asiakas ei välttämättä muuten tarttuisi. ”Kivan luettavan” kirjastossa asiakas saa usein hyllyjen päädyistä ja palautuskärryistä, mutta uudenlaisten lukuelämysten tarjoaminen on vaikeaa jo senkin takia, että hyvän ja huonon luettavan arviointi on hyvin subjektiivista. Ja ”mitä sitten, kun asiakas pyytääkin suosittamaan kirjastonhoitajan itse viimeksi lukemaansa teosta?”

Myös libristit kokevat haasteena kaunokirjallisuuden suosittamisen asiakkaalle, joka ei välttämättä tiedä mitä hakee. Asiakas saattaa hakea lahjakirjaa tai lukemista itselleen, tai hän saattaa etsiä tiettyä teosta, josta hän osaa kuitenkin kertoa vain hyvin hatarat tiedot. Myös Nummelan (2009, 26) opinnäytetyötutkimuksessa todettiin, että on yleistä, ettei asiakas muista etsimästään kirjasta nimekettä tai kirjailijaa, vaan esimerkiksi kirjan kannen värin. Saamieni vastausten perusteella libristin tulee pysyä ajan hermolla erityisesti uutuuskirjallisuuden osalta, mutta varsinkin syksyisin uusia kirjoja ilmestyy koko ajan lisää. Kuitenkin, kun ottaa vastaan haasteen pysyä ajan tasalla, saattaa onnistua olemaan asiakkailleen luotettava kirjallisuuden suosittelija.

Vastausten perusteella libristin työ antaa mahdollisuuden olla koko ajan kosketuksissa uuden kaunokirjallisuuden kanssa, mutta kirjastonhoitajat saavat kertomansa mukaan tehdä työtä varsinaisessa seikkailujen aarreaitassa. Kirjasto työ antaa itsessään hyvät mahdollisuudet kaunokirjallisuuden asiantuntijuuteen, sillä kirjastossa on läsnä kirjallisuutta varastoaarteista uutuuskirjoihin. Siinä, missä kirjakaupoissa näkyvimmin myydään uutuuksia ja best-sellereitä, kirjastoissa pidetään huolta myös kirjallisuuden vanhemmista teoksista (Repo 2003, 83; Almgren & Jokitalo 2010, 229). Sekä kirjastossa että kirjakaupassa kaunokirjallisuuden asiantuntijat kokevat saavansa vaikuttaa oman ammattitaitonsa avulla asiakkaiden lukutottumuksiin ja lainaus- tai ostopäätöksiin, ja heillä on mahdollisuus tutustuttaa asiakkaitaan myös vähemmän tunnettujen kirjailijoiden teoksiin. Työ kaunokirjallisuuden asiakaspalvelussa on vuorovaikutteista oppi-

mista, ja parhaimmillaan kirjastoissa ja kirjakaupoissa toteutetaan asiakkaan tarpeet ja odotukset.

Yli puolet kirjastonhoitajista kertoi pitävänsä itseään ainakin jossain määrin hyvänä kaunokirjallisuuden asiantuntijana. Samoin puolet kirjastonhoitajista tiedosti, että omaa asiantuntemusta pitäisi olla vieläkin enemmän. Kirjallisuutta opiskelleet kirjastonhoitajat kertoivat saaneensa opinnoistaan työtä varten arvokasta taustatietoa, esimerkiksi kirjallisuuden historiasta ja klassikkoteoksista, ja luonnollisesti työtä tekemällä asiantuntijuutta oppii niin, että ”asiakkaille voi suositella kirjallisuutta, vaikkei kaikkea itse olisikaan lukenut.”

Vaikka lähes kaikki vastanneista kirjastonhoitajista kertoivat lukevansa kaunokirjallisuutta, ja noin puolet heistä paljon tai koko ajan, eivät he silti koe, että he tietäisivät kaiken kaikesta. Laajankin tietämyksen omaavalta saattaa puuttua sisältöasiantuntijuutta genreistä, joiden teoksia ei itse lue. Kirjasto työympäristönä antaa kirjastonhoitajalle kuitenkin erinomaisen mahdollisuuden sekä kartuttaa omaa kirjallisuudentuntemustaan että osoittaa omaa asiantuntijuuttaan, esimerkiksi tilanteessa, jossa ”asiakkaan mielestä tuhansien kirjojen joukosta ei taaskaan löydy mitään luettavaa.” Kirjastonhoitaja saa kokea onnistumisen tunteita, kun hän onnistuu löytämään asiakkaalle toivotun kirjan, tai yhden vastauksen mukaan kun hän on ”ennakolta osannut hankkia kokoelmiin Pulitzer-palkinnon voittaneen teoksen.”

Eräs kyselyyn vastannut libristi kertoi olevansa tyytyväinen, kun ”huomaa osavansa, hoksaavansa ja uskaltavansa suositella asiakkaille monenlaista kaunokirjallisuutta.” Libristit työskentelevät pääasiassa uutuuskirjallisuuden parissa, jolloin varsinainen vankka kaunokirjallisuuden asiantuntijuus on pirstaloitunut: hän tietää jonkin verran kaikesta, mutta syvällisesti ei välttämättä mistään. Libristit kokevat, että helpointa on suositella kirjoja, joista ovat itse pitäneet tai joista on omakohtaista kokemusta. Myös kirjakaupassa korostuu työvuosien tuoma merkitys asiantuntijuudelle, sillä libristin on aina helpompi palvella tuttuja kanta-asiakkaita, joiden lukumieltymykset ja tarpeet on oppinut tuntemaan. Puolet libristeistä oli sitä mieltä, että omalla kiinnostuksella ja aktiivisuudella on

suuri vaikutus kaunokirjallisuuden asiantuntijuuden ylläpitämisessä ja päivittämisessä.

Kirjastonhoitajien vastausten perusteella työaika kirjastossa kuluu käytännössä työtehtävien parissa, eikä tilaisuutta kaunokirjallisuuteen perehtymiseen välttämättä ole. Ne kirjastonhoitajat, jotka vastaavat esimerkiksi uuden kirjallisuuden hankinnasta tai kokoelmatyöstä yleensä, saavat tietoa kirjoista ja kirjallisuudesta automaattisesti. Myös muiden kirjastonhoitajien käsien läpi kulkeutuu päivittäin kaunokirjallisuutta, jolloin ainakin uutuusteoksista oppii muistamaan kansikuvat tai pätkän takakansitekstissä kerrotusta juonesta. Kaunokirjallisuuden sisällöille työssä ei ole juurikaan aikaa, mutta yli puolet kirjastonhoitajista kertoi pyrkivänsä mahdollisuuksien mukaan edes selailemaan ja hypistelemään niin uutuuksia ja esikoisromaaneja kuin vanhempiakin kokoelmaan kuuluvia teoksia. Yhdessä vastauksessa mainittiin työyhteisössä hyväksi käytännöksi havaittu uusien kirjojen tutustumishetki, jolloin kirjastonhoitajat saavat rauhassa tutustua viikon uutuuksiin.

Kirjastonhoitajat kokevat, että työtä varten on olennaista seurata, mitä kirjallisuuden saralla tapahtuu. Työssä onnistumisen perusedellytyksenä kirjastonhoitajat mainitsevat vapaa-ajalla tapahtuvan kaunokirjallisuuden lukemisen, joka on ainoa tapa kunnolla perehtyä kirjojen sisältöihin ja muodostaa omia henkilökohtaisia mielipiteitä eri teoksista. Huomionarvoista on, että vain yhdellä kirjastonhoitajista tuntui olevan kunnolla aikaa lukea ja harrastaa kirjallisuutta monipuolisesti, mikä vastaa samalla Ruotsissa tehdyn opinnäytetyön (Bjärehed & Redenkqvist 2005, 72) tuloksia, jossa todettiin, että useat aikuiset eivät ehdi lukea kaunokirjallisuutta niin paljon kuin he haluaisivat. Jopa neljätolsta vastannutta koki, että vaikka kyse on sekä työstä että harrastuksesta, ei lukemiselle yksinkertaisesti riitä tarpeeksi aikaa eikä aina jaksamistakaan. Erilaisiin kirjallisuusaiheisiin koulutuksiin ja tapahtumiin, kuten kirjamessuille osallistuminen kirja-alalla koettiin antoisana ja mieluaisana, mutta siitäkin suurin osa tapahtuu vapaa-ajalla silloin kuin työajat niin sallivat. Samoin vapaa-ajalla tapahtuu suuri osa median seuraamisesta, kuten sanomalehtien kirjallisuusarvostelujen lukeminen ja kirja-aiheisten tv-ohjelmien katsominen.

Vaikka kirjallisuus kokonaisuutena viekin suuren osan kirjastonhoitajien työ- ja vapaa-ajasta, muisti kymmenen vastaajaa silti huomauttaa, että he valitsevat suurimmaksi osaksi itse, mitä vapaa-ajallaan lukevat. Kahdeksan vastaajan kohdalla työtehtävät, kuten kirjavinkkaukset, sanelivat osan kotona luettavasta kirjallisuudesta, mutta pääasiassa kirjastonhoitajat eivät kuitenkaan vapaa-ajallaan lue sellaisia teoksia, joista eivät ole kiinnostuneita. Asiakkaiden takia vapaa-ajan perehtyneisyys keskittyy paljolti uutuuskirjallisuuteen, mutta urakkalu- kemista ja pakon tunnetta kirjastonhoitajat välttävät. Kuten eräs vastaajista huomautti, työtä varten vapaa-ajalla tehtävä kirjallisuuden taustatyö tapahtuu aina ilman työaikahyvitystä. Kirjastonhoitajat arvostavat omaa aikaansa luki- joina, eivätkä halua menettää itselleen niin tärkeää lukemisen iloa.

Myös libristit kertoivat ongelmakseen ajan puutteen. Työn kautta hekin ovat päivittäin kosketuksessa kaunokirjallisuuden kanssa, ja asiakaspalvelu-tilan- teessa tietoa kirjallisuudesta löytää nopeasti Internetistä ja tietokannoista. Var- sinaista kirjallisuuden suosittelemista varten tarvittavaa kirjallisuuden sisällön- tuntemusta eivät libristikään kuitenkaan saa hankittua muuten kuin lukemalla, ja lukeminen tapahtuu vapaa-ajalla. Libristien mukaan kirjallisuudentuntemus lisääntyy, kun lukee monipuolisesti ja kiinnittää kotonakin huomiota televisiossa ja radiossa esitettäviin kirjallisuusaiheisiin ohjelmiin ja sanomalehtien artikkelei- hin. Vaikka aikaa on rajallisesti, myös libristit käyttävät sitä mielellään osallistu- malla kirja-aiheisiin tapahtumiin – ja lukevat.

Yli puolet kaikista vastanneista kertoi lukeneensa kaunokirjallisuutta lapsesta saakka. Hyvin tyypillistä kirjojen parissa nyt työskenteleville onkin, että vuosia ja vuosikymmeniä aikaisemmin he ovat ahmineet lasten- ja nuortenkirjallisuutta oman lähikirjastonsa hyllyiltä. Molemmissa ammattiryhmissä on sekä kaiken- laista kirjallisuutta lukevia että valikoivampia lukijoita. Vaikka osa kertoo luke- vansa hitaasti ja osa ahmivansa kirjoja toisensa jälkeen, yhteistä vastaajille tuntui olevan, että aina on yksi tai useampi kirja kesken odottamassa sopivaa hetkeä. Eräs kirjastonhoitajista kertoi kuuntelevansa äänikirjoja kotitöitä teh- dessä, ja toinen pitkän kirjastoalan työkokemuksen omaava kirjastonhoitaja oli laskenut lukevansa jopa 140 kaunokirjallista teosta vuosittain.

Vastausten perusteella sekä kirjastoista että kirjakaupoista löytyy hyvin laaja-alaista kaunokirjallisuuden tietämystä. Kirjastonhoitajat ja libristit lukevat sekä uutuuksia että vanhempaa kirjallisuutta, kotimaista ja käännöskirjallisuutta. Heistä löytyy sekä jännityskirjallisuuden että romanttisen kirjallisuuden lukijoita, samoin kuin pari sellaista, jotka eivät missään nimessä lue dekkareita tai romantiikkaa. Yksi kertoi pitävänsä historiallisista romaaneista ja fantasiakirjoista, kaksi kirjastonhoitajaa kertoi pitäytyvänsä puhtaasti laadukkaassa kirjallisuudessa, kuten klassikoissa ja palkintoja voittaneissa teoksissa. Kaksi kirjastonhoitajaa ilmoitti jättävänsä laatukirjallisuuden ”sitten myöhemmin” -pinoon, vaikka jonkin tietyn teoksen lukeminen kuuluisikin yleissivistykseen. Samoin kaksi libristiä kertoi lukevansa vain viihteellisiä uutuusromaaneja ja jättävänsä lähes poikkeuksetta vanhat kirjat ja klassikkoteokset lukematta. Yksi libristi mainitsi lukevansa kustantajien lähettämiä ennakkokappaleita, jotka mahdollistavat uutuuksiin tutustumisen ennen niiden varsinaista ilmestymistä.

Lukeminen on elinikäinen harrastus, johon suhtaudutaan intohimoisesti. Eräs kirjastonhoitaja kertoi rakastavansa kirjallisuuden avaamia maailmoja ja mahdollisuutta kokea jotain suurta kirjallisuuden kautta. Toinen mainitsi saavansa kaunokirjallisuudesta syvyyttä ja tukea omaan elämäänsä. Kolmatta kaunokirjallisuus auttaa ymmärtämään ympäröivää todellisuutta ja erilaisia kulttuureja. Erään libristin mukaan ”ilman kaunokirjallisuutta elämä olisi pelkkää todellisuutta”.

Kirjastonhoitajat ja libristit arvostavat kaunokirjallisuutta ja ovat siitä syvästi kiinnostuneita. Saamieni vastausten perusteella voisi väitettä libristien tunnepitoisesta suhtautumisesta myytäviin tuotteisiin (Tuomikoski, 15) laajentaa koskemaan myös kirjastonhoitajia, sillä rakkaudesta kirjallisuutta kohtaan olivat eri tavoin maininneet niin kirjastonhoitajat kuin libristitkin. Työnteko kirjojen parissa tuntuu olevan hauskaa ja palkitsevaa, ja kirjoista ei edes haluta päästä eroon työajan päättyessä. Kirjastonhoitajat ja libristit asioivat itsekkin kirjastoissa lainaajina ja kirjakaupoissa kirjojen ostajina, he haluavat sekä lainata ja omistaa kirjoja että hankkia niitä lahjaksi. Kaunokirjallisuus työnä ja harrastuksena tuottaa sellaisia elämyksiä, joita haluaa myös muiden kokevan, sekä asiakkaiden

että läheisten. Sillä: ”mikä on parempaa, kun kirja vie mennessään eikä voi irtottaa otetta ennen kuin se on loppu?”

7.2 Ammattityökalujen ja tiedonlähteiden käyttö

Kyselyni perusteella näyttää siltä, että sekä kirjastonhoitajille että libristeille kustantajien kautta saatava tieto uutuuskirjoista on kaikkein tärkeintä (taulukko 6). Vapaa-ajalla tietoa kaunokirjallisuudesta on helppo hankkia sanoma- ja aikakauslehtiä lukemalla. Työajalla puolestaan eniten käytössä ovat Internet, Internetin hakukone Google ja työorganisaation omat tietojärjestelmät.

TAULUKKO 6. Kaunokirjallisuuden ammattityökaluja ja tiedonlähteitä, joita kirjastonhoitajat (n=34) ja libristit (n=10) mainitsivat hyödyntävänsä.

Tiedonlähde/Ammattityökalu	Kirjastonhoitajat	Libristit
Kustantajien luettelot, tiedotteet, verkkosivut	43	13
Kirjavälitys, BTJ	21	-
Kirjallisuustapahtumat	7	6
Sanoma- ja aikakauslehdet	48	6
Kirjallisuuslehdet	14	-
Internet	30	10
Yhteisöllinen media	10	-
Kirjastot.fi	16	-
Oma organisaatio (kirjakaupat)	-	8
Media (tv, radio)	28	9
Kollegat, asiakkaat, tutut	33	8
Tietokannat	29	6
Asiasanoitus	15	-
Kirjastot ja kirjakaupat	26	5
Koulutukset	9	1

Lähes kaikki vastanneista ilmoittivat saavansa tietoa uutuuskirjoista kustantajilta. Eniten mainintoja saivat kustantajien kirjastoihin ja kirjakauppoihin lähettämät uutuusluettelot, joiden avulla on kätevä seurata, mitä kiinnostavaa on ilmestymässä. Kirjakaupoissa luetteloita selataan kahvitauolla ja kirjastoissa luettelot ovat hankinnan apuvälineitä. Hyvin moni mainitsi käyttävänsä myös kustantajien verkkosivuja tiedonlähteenä. Vain kirjastonhoitajista muutama mainitsi tiedonlähteekseen kustantajien, Kirjavälityksen tai BTJ:n ennakkotilauslistat. Libristeistä kukaan ei maininnut käyttävänsä tiedonhankinnan välineenä Kirjavälityksen tai BTJ:n tuottamaa materiaalia.

Kustantajien uutuusluetteloiden lisäksi useamman maininnan saivat erilaiset painetut luettelot, kuten Ulla Virtamon *Aikuisten jatko- ja sarjakirjat*, joka sai kymmenen mainintaa. Jatko- ja sarjakirjaluettelosta kirjastonhoitajat tarkistavat asiakkaan kysymään tiettyyn sarjaan kuuluvat kirjat ja niiden ilmestymisjärjestykset. BTJ:n kustantamien aiheluetteloiden ja hakuteosten lisäksi myös Suomen Kustannusyhdistyksen julkaisema *Vuoden kirjat* -luettelo mainittiin vastauksissa.

Yhteensä kymmenen kirjastonhoitajaa ja libristiä mainitsi osallistuvansa vapaa-ajallaan kirjamesuille, kustantajien järjestämiin kirjailtoihin tai muihin kirjallisuustapahtumiin. Vain yksi libristi mainitsi osallistuvansa kustantajien vuosittain järjestämään ammattitietokilpailuun, ja samoin libristien vastauksista löytyi maininta uutuuksiin tutustumisesta lukemalla kustantajien lähettämiä teosten näyttekappaleita.

Suurin osa kaunokirjallisuuden parissa työskentelevistä lukee kirjallisuusaiheisia artikkeleita myös vapaa-ajallaan erilaisista sanoma- ja aikakauslehdistä. Lehdissä, samoin kuin televisiossa ja radiossa, on monesti mainoksia uutuuskirjallisuudesta. Nummelan opinnäytetyötutkimuksen mukaan kirjakaupoissa koetaan sanomalehtien kirja-arvostelut tärkeimmiksi orientoivan tiedon lähteiksi (2009, 27–28), ja saamieni vastausten perusteella myös kirjastonhoitajille sanomalehdet ovat tärkeä tiedon lähde. Usea kirjastonhoitaja mainitsi saavansa tietoa kirjallisuudesta *Helsingin Sanomien* kirjallisuussivuilta, ja myös *Kalevan* ja *Aamulehden* kulttuurisivut mainittiin. Varsinaisia kirjallisuuslehtiä, kuten *Parnasso*,

Kirjaln ja *Kiiltomato*, ilmoitti lukevansa noin puolet vastanneista kirjastonhoitajista, joista osa ilmoitti myös olevansa kirjallisuuslehtien tilaajia. Lisäksi ammattilehdet, kuten *Kirjasto* mainittiin tiedonlähteenä. Libristeistä kukaan ei kertonut lukevansa sanoma- ja aikakauslehtien kirjallisuus-artikkeleiden lisäksi kirjallisuuslehtiä.

Lähes kaikki vastanneista ilmoittivat käyttävänsä Internetiä työssään tiedonhaun apuna. Kirjastonhoitajista 16 mainitsi *Kirjastot.fi*-sivuston kirjallisuuslinkit, joista erityisesti *Sanojen aika* sekä *Kritiikkiportti* olivat käytettyjä. Myös *Kysy kirjastonhoitajalta* -tietopalvelu mainittiin vastauksissa, samoin kuin sivustolta löytyvä *Frank-monihaku*,¹ jonka avulla teoksia voi hakea useasta eri kirjastotietokannasta samanaikaisesti. Sekä kirjastonhoitajat että libristit ilmoittivat tekevänsä kirjallisuushakuja Googlen hakukoneella. Lisäksi moni kirjastonhoitajista mainitsi erilaisia Internetistä löytyviä kirjallisuusaiheisia sivustoja, kuten *Kirjavinkit.fi*, *Dekkarinetti*, *Risingshadow* ja *Klassikkoautomaatti*, joihin kaikkiin on myös linkki *Kirjastot.fi*-sivustolta.

Kirjastonhoitajista kuusi ilmoitti seuraavansa sosiaalisen median kirjallisuus-suositteluja, kuten kirjallisuusaiheisia blogeja, *LibraryThingin* ja *Visual Bookshelfin* kokoelmia ja suosituksia, sekä *Facebookin* kirja-aiheisia sivuja. Kukaan kertomansa mukaan yli 20 vuotta kirjastossa töissä olleista ei maininnut käyttävänsä sosiaalisen median kirjallisuuspalveluita, mutta Internetiä ja *Kirjastot.fi*-sivustoa he ilmoittivat käyttävänsä tiedonhaun apuna. Yksikään libristi ei kertonut olevansa kiinnostunut kaunokirjallisuudesta sosiaalisessa mediassa, ja *Kirjastot.fi*-sivuston sijaan he kertoivat saavansa tarvittavaa kirjallisuusaiheista tietoa oman organisaationsa kautta esimerkiksi Intranetistä.

Kirjallisuutta mediassa seuraavat niin kirjastonhoitajat että libristitkin. Sekä televisiossa että radiossa esitetään kirjallisuusaiheisia ohjelmia, joita seuraavat myös kirjastojen ja kirjakauppojen asiakkaat. Esimerkkinä kaunokirjallisuudesta mediassa on Aamu-TV, jossa esiteltyjä teoksia asiakkaat usein kyselevät ilman

¹ Aineiston paikantamiseen tarkoitettu palvelu, jolla voi hakea suomalaisten kirjastojen aineistoa myös useasta kokoelmatietokannasta yhtäaikaaisesti. <http://monihaku.kirjastot.fi/fi/frank/search/>

sen tarkempia tietoja nimekkeestä tai kirjailijasta itsestään. Kirjailijahaastatteluita saattaa olla missä tahansa ohjelmassa, minkä takia aktiivinen median seuranta auttaa päivittäisessä asiakaspalvelutyössä, samoin arvostettujen kirjapalkintojen ehdokkaat ja voittajat on kirja-alalla työskentelevän hyvä tietää. Muutama kirjastonhoitaja kertoi toivovansa lisää hyviä kirjallisuusohjelmia televisioon; esimerkiksi YLE:n jo päättynyttä Kirjamaa-ohjelmaa eräs kirjastonhoitaja kehui erinomaiseksi.

Sekä kirjastoissa että kirjakaupoissa kollegoiden välistä yhteistyötä pidetään tärkeänä. Usein kollega muistaa tai tietää asiakkaan kysymästä asiasta enemmän kuin itse. Joskus apu voi löytyä jopa toiselta paikkakunnalta, sillä ainakin osa kirjastonhoitajista kertoi käyttävänsä toisinaan hyväkseen kirjastojen yhteistä tietolistaa.² Työtovereiden välisiä kirjallisuusaiheisia keskusteluja voi käydä päivittäin, ja niistä voi saada hyviä vinkkejä sekä asiakaspalveluun että itselle luettavaksi. Myös asiakkailta tulevia hankintaehdotuksia vastauksissa pidettiin tärkeinä, samoin kuin päivittäistä keskustelua asiakkaiden ja kirjallisuudesta kiinnostuneiden tuttavien kanssa.

Kirjastonhoitajista kaksi kolmasosaa ilmoitti päätiedonlähteekseen työaikana oman kirjaston kokoelmatietokannan, josta kaunokirjallisuutta on löydettävissä viime vuosina lisääntyneen asiasanoituksen myötä. Asiasanojen avulla tietokannoista on mahdollista löytää tietyn aiheista kaunokirjallisuutta, mutta toistaiseksi useissa kirjastoissa ei ole ehditty asiasanoittamaan kuin uudempia teoksia. Vanhempaa kaunokirjallisuutta kirjastonhoitajat kertoivat etsivänsä *Roma*-tietokannasta³, ja myös muita kirjatietokantoja kuten *Fennica*⁴, *Libris*⁵ ja SKS:n *Käännöstietokanta*⁶ mainittiin vastauksissa. Kolme kirjastonhoitajaa mainitsi seuraavansa tulevan *Kirjasammon* kuulumisia, sillä he uskovat sen olevan suuri

² En pystynyt selvittämään, mitä vastauksissa mainitulla kirjastojen tietolistalla tarkoitettiin.

³ Nykyisin Porin kaupunginkirjaston ylläpitämä n. 12 000 viitettä sisältävä kaunokirjallisuuden viitetietokanta. Sisältää ennen vuotta 1996 julkaistuja teoksia. <http://www2.pori.fi/kirjasto/roma/>

⁴ Kansalliskirjaston ylläpitämä Suomen kansallisbibliografia. <https://fennica.linneanet.fi/>

⁵ Ruotsin yliopisto-, korkeakoulu- ja erikoiskirjastojen yhteistietokanta. <http://libris.kb.se/>

⁶ SKS:n ylläpitämä tietokanta suomalaisen kirjallisuuden käännöksistä vuodesta 1853 alkaen. <http://dbgw.finlit.fi/kaan.php>

apu kaunokirjallisuuden parissa työskenteleville. Myös libristit kertoivat käyttävänsä työssään oman työpaikkansa tietokantojen lisäksi kirjastojen kokoelmatietokantoja. Asiasanoituksen merkityksestä kaunokirjallisuuden hakemisessa he eivät maininneet mitään.

Hyvin konkreettinen tiedonlähde kirjastonhoitajille ja libristeille on oma työpaikka. Erityisesti kirjastonhoitajat kertoivat kirjallisuustietoutensa kertyvän jo tekemällä päivittäistä työtään. Niin kokoelmatyössä kuin hankintaa, valintaa ja luettelointiakin tekemällä kirjaston kirjat tulevat tutuiksi. Käytännön työn lisäksi sekä kirjastonhoitajat että libristit käyttävät kirjaston palveluja myös asiakkaana, jolloin kirjoja tulee selattua ja tutkittua muutenkin, ainakin kannen ja takakansitekstin verran. Myös kirjakaupoissa kirjoja on mahdollista ”hypistellä”. Osa kirjastonhoitajista kertoi myös käyvänsä usein läpi kirjakauppojen mainoksia, niin paperisia kuin verkkoversioitakin.

Kirjallisuusaiheisia koulutuksia ei vastaajien mielestä järjestetä tarpeeksi. Yhden libristin mielestä yleissivistävälle kirjallisuuskurssille olisi tarvetta, samoin kirjastonhoitajista osa toivoi, että kursseja järjestettäisiin enemmän. Muutama kirjastonhoitaja oli päässyt osallistumaan erilaisille kansalaisopistojen tai kesäyliopistojen järjestämille kaunokirjallisuuskursseille tai luennoille, ja heistä usea kertoi osallistuvansa koulutuksiin tulevaisuudessakin mielellään.

7.3 Kaunokirjallisuuden asiantuntijuusprofiilit

Kaunokirjallisuuden asiantuntijuusprofiilit muodostavat yhteenvedon kyselyyn vastanneiden kirjastonhoitajien ja libristien vastauksista. Profiileihin on valittu vastaajien määrällisesti useimmiten mainitsemia piirteitä liittyen työhön kirjallalla, kirjallisuuden harrastuneisuuteen, asiantuntijuuteen ja tiedonlähteiden käyttöön.

Kyselyyn vastannut kirjastonhoitaja on keskimäärin opiskellut kirjallisuutta yliopistossa ja työskennellyt kirjastossa yli viisi vuotta. Käytännössä varsinaista kirjastoalan työkokemusta hänelle on kertynyt jopa yli kaksikymmentä vuotta.

Edes pitkän työkokemuksensa myötä kirjastonhoitaja ei kuitenkaan tunne olevansa täydellinen kirjallisuuden asiantuntija. Hän toivoisi, että hänellä olisi enemmän aikaa lukea aikuisten kaunokirjallisuutta, sillä asiakkaille on helpompi suositella kirjoja, joita on itse lukenut. Yliopiston kirjallisuusopinnoista kirjastonhoitaja on saanut työlleen tärkeää kaunokirjallisuuden historian ja eri kirjallisuuslajien tuntemusta. Kustantajien, julkaisemisen muotojen ja kirjallisuuden kentän tuntemusta hän on oppinut työnsä ohella.

Kirjastonhoitajan työtehtäviin kuuluvat muun muassa asiakaspalvelutehtävät kirjaston tietopalvelussa sekä kirjahankinnoista vastaaminen. Kirjastonhoitajan työaika kuluu usein myös suositellessa kirjallisuutta asiakkaille ja suunnitellessa kaunokirjallisuuden vinkkauksia aikuisryhmille ja kirjaston verkkosivuille. Lisäksi kirjastonhoitaja osallistuu erilaisten kaunokirjallisten tapahtumien järjestämiseen ja kirjanäyttelyiden rakentamiseen. Lukemisesta muutenkin kiinnostunut kirjastonhoitaja toimii lukupiiriaktiivina joko osallistujana tai oman kirjastonsa lukupiirin vetäjänä. Työtehtäviensä takia kirjastonhoitaja lukee paljon uutuuskirjallisuutta, mutta kuitenkin pääasiassa vain sellaisia teoksia, jotka häntä itseään kiinnostavat. Scifi-, fantasia- ja kauhukirjallisuutta kirjastonhoitaja ei valitse luettavakseen, mutta muuten hän lukee sekä kotimaista että käännettyä kaunokirjallisuutta. Elinikäisen lukuharrastuksensa myötä hän on ehtinyt tutustua kaunokirjallisuuteen tyttö- ja poikakirjoista Tammen sinisiin ja keltaisiin, ja viihdekirjallisuudesta kehuttuihin ja palkittuihin.

Kirjastonhoitaja seuraa vapaa-ajallaan kaunokirjallisuuden esiintymistä eri medioissa. Kirjastonhoitaja lukee sanomalehdistä kirjallisuutta koskevat uutiset ja aikakauslehdistä artikkelit ja kirjavinkit. Kirjallisuuslehtiä hän lukee harvemmin kotonaan, sillä niitä voi selailla töissä kirjastossakin. Television eri ohjelmissa haastatellut kirjailijat ja esitetyt teokset kirjastonhoitaja painaa mieleensä tulevia asiakaspalvelutilanteita varten. Lehtien ja television seuraaminen auttaa kirjastonhoitajaa perehtymään kuluvan vuoden uutuuskirjallisuustarjontaan, ja kun on perillä ilmestyneistä teoksista, niistä on helpompi keskustella. Kirjastonhoitaja kokee antoisaksi kirjallisuusaiheiset keskustelut asiakkaidensa sekä työtovereidensa kanssa, sillä muiden lukukokemukset ja mielipiteet lisäävät kirjaston-

hoitajan kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta niiden teosten osalta, mihin hän ei itse ehdi tutustua.

Asiakaspalvelutilanteissa kirjastonhoitaja palvelee useimmiten oman kaunokirjallisen tietämyksensä, kustantajilta saatujen tiedotteiden sekä oman kirjastonsa kokoelmätietokannan avulla. Asiasanoitettua kaunokirjallisuutta voi hakea aiheittain suoraan kirjastojärjestelmästä, mutta kirjastonhoitaja osaa suositella hyvää lukemista asiakkaalle myös suoraan hyllystä. Uutuudet ja eri aiheita käsittelevät kirjat saattavat jäädä mieleen kustantajien esitteitä selatessa, ja kirjamessuilta tai muista kirjallisista tapahtumista kirjastonhoitaja saa usein vinkkejä, joita voi jakaa eteenpäin asiakkaille.

Kirjastonhoitajalle kaunokirjallisuus on sekä työ että harrastus. Lukeminen on niin suuri osa kirjastonhoitajan elämää, ettei hän yksinkertaisesti voi kuvitella elävänsä ilman kirjoja. Hyvät kirjat saavat luvan viedä osan yöunistakin, ja sen lisäksi että kirjastonhoitaja rakastaa lukemista, hän myös mielellään kertoo kirjoista, joita on lukenut. Kirjastonhoitajan ei tarvitse hyvää luettavaa etsiä kovin kaukaa, sillä työnsä puolesta hänellä on pääsy varsinaiseen kirjallisuuden aarreaitaan.

Kyselyyn vastannut libristi on keskimäärin työskennellyt kirjakaupassa yli viisi vuotta. Kirjallisuuden tuntemusta hänelle on kertynyt työkokemuksen myötä, sillä missään oppilaitoksessa hän ei ole opiskellut kirjallisuutta. Libristi kokee asiantuntijuutensa ulottuvan laajalle alueelle, muttei mihinkään kovin syvälle. Työvuodet ovat kartuttaneet kirjallisuustietämystä ja vaikka tiedot ovatkin usein pinnallisia, osaa libristi tarttua oleelliseen ja löytää asiakkaalle hänen tarpeeseensa sopivan kirjan.

Libristin työhön kuuluu oleellisena haasteena osata toimia eräänlaisena salapoliisina silloin, kun asiakas ei täysin tiedä mitä on etsimässä. Kirjakaupassa tarkoitus on aina myydä, minkä takia libristille on tärkeää olla perillä ajankohtaisista teoksista ja kirja-alan medianäkyvyydestä. Libristi lukee paljon kaunokirjallisuutta lomilla ja vapaa-aikana, yleensä jännitys- ja viihdekirjallisuutta. Sotakir-

jallisuus libristiä ei kiinnosta, eivätkä vanhat klassikot tartu luettaviksi läheskään niin usein kuin uusi kotimainen kaunokirjallisuus.

Libristi seuraa mediaa ja katsoo televisiosta ainakin kirjailijahaastattelut ja sanomalehdistä kirjallisuusaiheiset artikkelit. Libristi on myös ahkera kustantajien järjestämiin kirjailtoihin osallistuja. Libristi arvostaa kollegoitaan ja asiakkaitaan kaunokirjallisuuden tiedonlähteinä, sillä työkavereilta voi aina kysyä apua, kun omat tiedot eivät riitä, ja asiakkaiden kanssa keskustellessa saattaa itsekin kiinnostua jostain kirjailijasta tai kirjallisuusgenrestä.

Asiakaspalvelutyöhön libristi saa työkalut omasta organisaatiostaan tietojärjestelmien ja sisäisen tiedotuksen muodossa. Kustantajien kirjakauppaan lähettämät esitteet libristi selaa aina läpi, ja lisätietoa uutuuksista libristi osaa hakea kustantajien verkkosivuilta. Libristi käyttää muutenkin paljon Internetiä apunaan, ja oman kirjakaupan tietokannan lisäksi myös kirjastojen kokoelmatietokannat ovat hänelle hyödyksi.

Kaunokirjallisuutta kohtaan tuntemansa arvostuksen ja kiinnostuksen myötä työ kirjojen parissa on antoisaa. Vaikka libristi tiedostaa, että jatkuva uutuuksien seuraaminen ja ajan tasalla pysyminen vie aikaa niin työssä kuin kotonakin, hän ei kuitenkaan koe sitä rasitteeksi. Libristi on kiinnostunut ja aktiivinen tiedonhankkija, ja on ylpeä omasta ammattitaidostaan ja kokemuksestaan, jonka myötä asiakas yleensä poistuu kirjakaupasta tarvitsemansa kirja mukanaan.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Kaksi ensimmäistä tutkimusongelmaani koskivat kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta, eli sitä millaisina asiantuntijoina kirja-alan ammattilaiset itse itseään pitävät, ja miten he asiantuntijuuttaan ylläpitävät. Tulosten perusteella sekä kirjastonhoitajat että libristit kokevat pääasiassa olevansa työnsä puolesta asiantuntevia kirjallisuuden suosittelijoita ja kaunokirjallisuuden asiantuntijoita. He kuitenkin kertoivat vastauksissaan tiedostavansa, että kaunokirjallisuutta julkaistaan vuosittain jatkuvasti lisää, ja että jo uutuuksista perillä oleminen vaatii omaa aktiivisuutta ja kiinnostusta. Median sekä kustantajien ilmoittelun seuraaminen vaikuttaakin kuuluvan oleellisena osana kaunokirjallisuuden asiantuntijan päivärytmiin.

Kaunokirjallisuuden asiantuntijuus on ammattitaitoa, jota kerrytetään niin töissä kuin vapaa-ajallakin. Saamistani vastauksista voin päätellä, että työajalla asiantuntijuutta kerryttää parhaiten työnteko asiakkaiden parissa. Asiakas kysyy teosta, jonka kirjastonhoitaja tai libristi hänelle etsii käyttäen apuna omaa tietämystään ja eri tiedonlähteitä. Työn tuoma kokemus ja tietämys lisääntyvät ja ovat taas apuna seuraavassa asiakaskohtaamisessa. Vapaa-ajalla asiantuntijuuden ylläpitäminen onnistuu parhaiten selaamalla sanoma- ja aikakauslehtien kirjallisuussivustoja. Lisäksi esimerkiksi televisiossa esitetään kirjallisuusaiheisia ohjelmia ja uutisoidaan kirjallisuudesta.

Luvussa 3.2 viittasin Pirjo Tuomen (2009, 40, 42–43) ajatuksiin siitä, miten kirjastonhoitajat tarvitsevat sekä pinnallista kirjallisuustietoa että kaunokirjallisuuden sisällöntuntemusta, sillä asiakkaat odottavat pystyvänsä keskustelemaan kirjallisuudesta kirjastonhoitajan kanssa. Kirjastonhoitajat kertoivat, että he omaavat pintapuolista tietämystä paljon, ja sisällöntuntemusta he hankkivat lukemalla kaunokirjallisuutta niin paljon kuin ehtivät. Myös libristeillä kirjallisuudentuntemus on suureksi osaksi pinnallista tekijä- ja nimeketietoutta, mutta

sekä työ kirjallisuuden parissa että vapaa-ajan harrastuneisuus auttavat lisäämään ja ylläpitämään kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta. Vastausten perusteella kirja-alan ammattilaiset olivat samaa mieltä kuin Hypén (2006, 12–13) siitä, että asiantuntijuuden edellytyksenä on ehdottomasti oma lukemisharrastus ja sen tuoma kirjallisuudentuntemus.

Kirjastoissa eri työtehtävät kokoelmanhoidosta kirjallisuuden suositteluun edellyttävät kirjallisuuden tuntemusta, mutta vastaavasti työ itsessään kartuttaa tietoutta lisää. Libristit tarvitsevat kirjallisuuden tuntemusta, sillä myyntityön ammattiosaamisen lisäksi myyjän on tunnettava myytävät tuotteensa. Libristien vastauksista voikin päätellä, että he kokevat hyväksi myyjäksi tulemisen haasteena, jonka he ovat ottaneet hyvillä mielin vastaan. Libristit ovat palveluhenkisiä ja innostuneita omasta työstään, ja auttavat ammattitaitoisesti myös silloin kun asiakas ei itse tiedä mitä hakee.

Kolmas ja neljäs tutkimuskysymykseni käsittelivät kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä ja tietopalvelun apuvälineitä, ja niitä esittelinkin luvussa 5 useita erilaisia. Ammattityökaluista *Kirjastot.fi*-sivusto ja sen pikalinkit oli vastausten perusteella kirjastonhoitajille tärkeä apuväline. Vastauksissa mainittiin *Frank*-monihaku, jota en ollut tässä työssä aikaisemmin esitellyt. Vastaavasti *Kirjallisuuspiirin* ja *Rihmaston* sivuja kukaan vastaajista ei kertonut käyttävänsä tiedonlähteenä. *Kirjastot.fi*-sivustolta on saatavilla paljon muutakin kirjastotyössä hyödyllistä informaatiota kuin tässä työssä mainitut, ja uskonkin että niihin tutustuminen olisi hyödyllistä sekä libristeille että niille kirjastonhoitajille, jotka eivät vastauksensa perusteella sivustoa käytä.

Kirjastonhoitajat kertoivat kaunokirjallisuuden asiasanoituksen helpottaneen kirjallisuuden hakemista tietokannoista. Vastauksista saattoi päätellä, että *Verkko-Kaunokin* asiasanoja käytetään jo suurimmassa osassa kirjastoja lueteloitaessa uutta kaunokirjallisuutta. Vanhempaa kaunokirjallisuutta kirjastonhoitajat kertoivat löytävänsä asiasanoitettuna toistaiseksi parhaiten *Roma*-tietokannasta. Kaunokirjallisuutta kirjastonhoitajat kertoivat löytävänsä myös *Fennica*- ja *Libris*-tietokannoista. Libristien vastausten perusteella voi päätellä, että

heidän työssään käyttämä kirjaston tietokanta on yleensä oman paikkakunnan kirjaston kokoelmatietokanta. *Romasta* ja *Fennicasta* olisi kirjakaupoissakin suuri hyöty, erityisesti silloin, kun asiakas kysyy mahdollisesti loppuunmyytyä kirjaa, jota kirjakaupan omista tietojärjestelmistä ei enää löydy.

Kaunokirjallisuuden ”kaiken kattavaa” tietokantaa, *Kirjasampoa*, kirjastonhoitajat mainitsivat odottavansa innolla. Apuneuvolle kaunokirjallisuuden tiedonhakuun ja suositteluun tuntuu olevan tarvetta, sillä vastaajien mukaan sekä kirjakau-poissa että kirjastoissa asiakkaat etsivät usein ”hyvää luettavaa” ja samanta-paista kuin ovat lukeneet aiemmin. Tällaisessa tilanteessa on aikaisemmin jou-duttu turvautumaan pelkästään omaan ja työtovereiden muistiin ja tietouteen, mutta viime vuosien kaunokirjallisuuden asiasanoitus sekä erilaiset kaunokirjal-lisuuspalvelut ovat jo nyt hyvänä asiakaspalvelun apuna.

Kirjastonhoitajat ja libristit kertoivat vastauksissaan seuraavansa erilaisia kirjalli-suusohjelmia televisiosta ja radiosta, samoin kuin lehti-, tv- ja radiomainontaa. Kirjallisuusaiheisia artikkeleita ja uutisointia kirja-alan ammattilaiset voivat ja ilmoittivatkin seuraavansa sanomalehdistä, kuten *Helsingin Sanomat* ja kirjalli-suuslehdistä, kuten *Kiiltomato*, *Parnasso* ja *Kirjaln. Nuorta Voimaa* vastauksissa ei mainittu, mutta *Kalevan* ja *Aamulehden* kulttuurisivut mainittiin, samoin kuin ammattilehti *Kirjasto*. Käytännössä kirjallisuussuositteluja ja kirjauutisia voi löy-tää melkein minkä tahansa sanoma- tai aikakauslehden sivuilta, ja tällainen tiedonhankkiminen television ja muun median seuraamisen ohella on kirja-alan ammattilaisille vastausten perusteella itsestäänselvyys.

Kustantajilta tuleva tieto uudesta kaunokirjallisuudesta on erittäin tärkeää sekä kirjastonhoitajille että libristeille. Vastauksissa ei kuitenkaan sen kummemmin eritelty, millaiset tiedotteet kirja-alan ammattilaiset kokevat tärkeimmiksi. Kirja-välityksen, BTJ:n ja *Kirjakauppalehden* tiedotteita ei vastauksissa nimeltä mai-nittu. Kustantajien tiedotteiden ja luetteloiden lisäksi kustantajien verkkosivuja käytetään ahkerasti sekä kirjastoissa että kirjakaupoissa. Kirjastonhoitajat mai-nitsivat lisäksi käyttökelpoisena kaunokirjallisuuden tiedonlähteenä Ulla Virta-mon *Aikuisten jatko- ja sarjakirjat* sekä *Vuoden kirjat* -luettelon.

Kustantajat tarjoavat kirja-alalla työskenteleville mahdollisuuden osallistua kirjamesseille, kirjaesittelyiltoihin ja muihin kirjallisuustapahtumiin. Kirjallisuustapahtumia järjestävät toki muutkin tahot, kuten kirjastot ja kirjakaupat itse. Kirjallisten tapahtumien lisäksi kirjallisuusaiheisiin koulutuksiin osallistuminen koettiin mielekkääksi, joskin koulutusta kaunokirjallisuudesta ei kirja-alan ammattilaisten mielestä järjestetä tarpeeksi.

Sosiaalisen median kirjallisuuspalveluista osaa muutama kirjastonhoitaja ilmoitti käyttävänsä kaunokirjallisuuden tiedonlähteenä. Nämä palvelut olivat *LibraryThing* sekä Facebookin *Visual Bookshelf*. Muita luvussa 5 esittelemiäni kirjallisuuspalveluita kukaan vastanneista ei kertonut käyttävänsä; pari kirjastonhoitajaa kertoi kuitenkin seuraavansa tai kirjoittavansa itse sosiaalisessa mediassa kirjallisuusaiheisia blogeja. Itsensä pitkän linjan kirjastoammattilaisiksi ilmoittaneet kirjastonhoitajat eivät kertoneet käyttävänsä sosiaalisen median palveluita. Koska en kyselyssäni tiedustellut työkokemusvuosista näin tarkasti, en voi kuitenkaan päätellä, ettei kukaan pitkän, yli 20 vuoden työkokemuksen omaava kirjastonhoitaja sosiaalista mediaa seuraisi.

Kirjastonhoitajat ja libristit mainitsivat tärkeiksi tiedonlähteiksi ja tietopalvelun apuvälineiksi myös Internetin, kollegat, asiakkaat ja tuttavat sekä kirjastojen ja kirjakauppojen konkreettiset kirjakokoelmat. Vaikka hyllyluokituksen varsinaisesta merkityksestä kirjastoissa ja kirjakaupoissa kukaan vastanneista ei maininnut mitään, oli vastauksista silti tulkittavissa, että omaan ammattitaitoon tukeutuen asiakkaalle on mahdollista löytää hyvää lukemista järkevästi järjestystä kirjastosta ja kirjakaupasta.

Sekä kirjastoissa että kirjakaupoissa tiedonlähteitä hyödynnetään monipuolisesti. Tietoa kaunokirjallisuudesta on saatavilla paljon ja helposti, ja eri tiedonlähteiden käyttö kirjastoissa ja kirjakaupoissa on aktiivista. Koska tutkimukseni ei ollut tiedonhankintatutkimus, se ei vastaa siihen, minkä verran tiedonlähteet vievät aikaa kirja-alan ammattilaisilta eli missä määrin tiedonlähde on käytössä työssä tai vapaa-ajalla. Vastauksista oli luettavissa realistinen suhtautuminen siihen, että aikaa kaikkeen perehtymiseen ei ole. Toisaalta tämä tarkoittaa sitä,

että kirjastonhoitajat ja libristit käyttävät suuren osan vapaa-ajastaankin kaunokirjallisuuden ja kaunokirjallisuudesta lukemiseen. Sitä ei kuitenkaan koettu negatiivisena asiana vaan päinvastoin, kaunokirjallisuus on jotain paljon enemmän kuin vain työ.

Kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä on siis hyvin monia erilaisia, ja samakin tiedonlähde saattaa olla käytössä eri tavoin, esimerkiksi uuteen kirjallisuuteen tutustuesssa, asiakkaalle tietoa etsiessä tai kirjatilausta tehdessä. Kirjastonhoitajat ja libristit selaavat kustantajien esitteitä, verkkosivuja ja sanomalehtiä omalla ajallaan sekä asiakkaan tiedustellessa esimerkiksi uuden kirjan ilmestymisaikaa. Selkeästi vapaa-ajalla tapahtuvaa tiedonhankintaa on median seuraaminen sekä kirjamessuille ja kustantajailtoihin osallistuminen. Kirjatietokannoista kirjallisuuden hakeminen puolestaan tapahtuu pääasiassa työajalla. Kustantajien ilmoittelua, lehtiartikkeleiden ja Internetin kirjallisuuspalveluiden selaamista kirja-alan ammattilaiset tekevät osaksi työajalla ja osaksi vapaa-ajalla. Kirjakaupoissa uutuuskirjallisuuteen tutustuminen luetteloista ja lehdistä tapahtuu töissä enimmäkseen taukojen aikana, kirjastoissa kustantajien ennakolistoja ja uutuusluetteloita saa tutkia työajalla hankintoja tehdessä, ja kokoelmatyö muutenkin edellyttää aineistoon tutustumista.

Vastausten perusteella kirjastonhoitajat käyttävät erilaisia tiedonhaun apuvälineitä enemmän kuin libristit. Libristien tiedonhankinta on keskittynyt kustantajilta, tietokannoista, Internetistä, sanomalehdistä ja muusta mediasta saatavaan tietoon. Yhtenä mahdollisena syynä tähän voisi olla se, että siinä missä kirjakaupassa pääsee koko ajan näkemään uutta kaunokirjallisuutta, kirjastonhoitajat työskentelevät sekä uuden että vanhemman kirjallisuuden parissa. Koska kirjakaupoissa myydään uutta kirjallisuutta, on siellä tarvittava tietouskin uutta. Kirjastoissa puolestaan säilytetään vanhaakin kirjallisuutta, jolloin tietoa joutuu hakemaan laajemmin eri tiedonlähteistä. Erilaiset tiedonlähteet, kuten sekä aamun sanomalehden kirjallisuuskriitikit että *Kritiikkiportista* löytyvät muutama vuosi aikaisemmin kirjoitetut kirja-arvostelut, ovat kirjastonhoitajien ja libristien apuna kirjallisuuden suosittelussa, jotta jokaiselle kirjalle löydettäisiin lukija, ja jotta vastaavasti jokaiselle lukijalle saataisiin hänelle sopiva kirja luettavaksi.

Kyselyni avulla sain vastaukset alkuperäisiin tutkimusongelmiini, mutta niiden lisäksi vastauksien perusteella voi päätellä, että sekä kirjakaupoissa että kirjastoissa kirjoihin ja kaunokirjallisuuteen suhtaudutaan rakkaudella. Kaunokirjallisuus on kuulunut oleellisena osana nykyisten kaunokirjallisuuden asiantuntijoiden elämään lapsesta saakka, ja edelleen he järjestävät aikaa lukemiselle ja kirjojen avaamille maailmoille. Työn puolesta tehtävä kirjallinen taustatyö on rakas harrastus, joka lisää varsinaista sisältöasiantuntijuutta, tuottaa elämyksiä, rikastaa arkea ja antaa ajateltavaa.

8.2 Pohdinta

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää kirjastonhoitajille ja libristeille lähetetyn kyselyn avulla, millaisina kaunokirjallisuuden asiantuntijoina he pitävät itseään, millä tavoin he ylläpitävät asiantuntijuuttaan, mitä tiedonlähteitä he käyttävät apuvälineinään sekä millä tavoin he kyseisiä tiedonlähteitä käyttävät. Tutkimuksen tuloksia voi hyödyntää kaunokirjallisuuden ammattityökalujen suunnittelussa tai muussa kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta tai merkitystä tutkivissa tai lisäävissä projekteissa niin kirjastoissa kuin kirjakaupoissakin.

Tulosten perusteella kirjastoissa ja kirjakaupoissa työskentelee päteviä kaunokirjallisuuden asiantuntijoita, jotka ylläpitävät ammattitaitoaan tekemällä työtään kaunokirjallisuuden parissa sekä seuraamalla vapaa-ajalla aktiivisesti kaikenlaista kaunokirjallisuuteen liittyvää uutisointia. Median lisäksi kirja-alan ammattilaisille tärkeitä kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä ovat muun muassa kustantajat, Internet ja tietokannat sekä kollegat ja asiakkaat. Tiedonlähteitä on paljon ja niitä hyödynnetään monipuolisesti, osaa työtehtävien myötä ja osaa oman kiinnostuksen takia vapaa-ajalla. Kirja-alan ammattilaisten vapaa-ajasta suuri osa kuluu tiedonlähteiden seuraamisen lisäksi kaunokirjallisuuden lukemiseen.

Sain mielestäni koottua kyselyäni tukevan tietoperustan kaunokirjallisuudesta, kirja-alan asiantuntijuudesta sekä kaunokirjallisuuden tiedonlähteistä ja ammattityökaluista. Toiminnallisuutta työhöni olisi tuonut oma tutustuminen tiedonläh-

teisiin sekä siitä dokumentointi, mutta jätin sen työstäni pois, sillä tärkeintä minulle oli saada vastaukset tutkimusongelmiini, missä onnistuinkin.

Kyselyn toteuttamisajankohtana oli vuoden 2010 marraskuu, joka osoittautui huonoksi ajankohdaksi kirjakauppojen alkavan joulumyynnin takia. Lähetin kyselyn kuuteenkymmeneen kirjastoon, josta sain 35 vastausta kirjastonhoitajilta, mutta 120 kirjakauppaan lähetetty kysely muistutuksineen tuotti vain 11 vastausta. Kummastakin ammattiryhmästä jouduin lisäksi hylkäämään yhden vastauksen.

Kyselyyn valitsin kolme tilastollista taustakysymystä sekä yhden avoimen kysymyksen. Olin rajannut korkeimmaksi mahdolliseksi työssäoloajaksi yli 5 vuotta. Käydessäni läpi vastauksia totesin, että olisi ollut mielenkiintoista pystyä tarkasti erottelemaan muiden joukosta esimerkiksi yli 20 vuotta työssäolleiden vastaukset. Pitkän työkokemuksen omaaville on vuosien aikana kertynyt paljon hiljaista tietoa ja asiantuntijuutta, mihin viittaavia asioita olisin voinut poimia vastauksista. Avoimen kysymyksen osalta oletin, että kirja-alalla työskentelevät ihmiset osaavat myös kirjoittaa ja että siten saisin hyviä ja pohdiskelevia vastauksia. Vastauksista suuri osa olikin hyviä ja tarkkaan mietittyjä, pois lukien kiireessä kirjoitetut, mutta niihinkin vastaajat olivat onnistuneet sisällyttämään opinnäyte-työni kannalta tärkeimmät asiat.

Koska minulla oli kirjastonhoitajilta tarkasteltavana yli kolminkertainen määrä vastauksia libristeihin verrattuna, tulokset kirjastonhoitajien kohdalla ovat selvästi kattavammat. Libristien vastauksia oli vähän, mikä ei periaatteessa ole laadullisessa tutkimuksessa esteenä, mutta vastauksiin oli selkeästi vaikuttanut kirjamyynnin kiireisin sesonki. Libristit eivät olleet ehtineet perehtyä kyselyyni tarpeeksi, jolloin vastauksissa oli keskitytty oleellisimpiin, vastaushetkellä mieleen tulleisiin asioihin. Alkuperäisen aikatauluni mukaisesti kysely olisi ajoittunut aikaisempaan syksyyn, ja se olisi mitä luultavimmin tuottanut enemmän ja pohdittavampia vastauksia myös kirjakaupoista.

Vaikka vastauksia oli epätasainen määrä, oli sekä kirjastonhoitajien että libristien avoimista vastauksista löydettävissä samat viisi teemaa: työn haasteet,

työn mahdollisuudet, suhtautuminen omaan asiantuntijuuteen, asiantuntijuuden ylläpitäminen sekä suhtautuminen kaunokirjallisuuteen. Tutkimusmenetelmäksi valitsemani sisällönanalyysi osoittautui sopivaksi ja joustavaksi menetelmäksi asiantuntijuuden selvittämiseen. Samoin vertailevan tutkimuksen menetelmällä onnistuin löytämään vastaukset tiedonlähteitä koskeviin kysymyksiini. Asiantuntijaprofiilit kokosin vastauksissa määrällisesti eniten mainituista piirteistä, jolloin profiileista muodostui mahdollisimman luotettava.

Yllätyin, miten harvoissa vastauksissa mainittiin sosiaalisen median kirjallisuuspalvelut sekä koulutuksiin ja kirjallisiin tapahtumiin osallistuminen. Käytännössä kaikkia muita tiedonlähteitä kirjastonhoitajat ja libristit kertoivat hyödyntävänsä enemmän. Analysoidessani vastauksia mietin, että olisi ollut mielenkiintoista tutkia tarkemmin sosiaalisen median osuutta vapaa-ajalla tapahtuvassa kirjallisuuden tiedonhankinnassa. Myös se, miten usein kirja-alalla työskentelevät todellisuudessa pääsevät osallistumaan kustantajien kirja-iltoihin ja kirjamesuille, olisi kiinnostava selvittää, sillä ainakin oman kokemukseni mukaan kirjalliset tilaisuudet ovat olleet hyödyllisiä sekä asiantuntijuuden että työhyvinvoinnin kannalta. Opinnäytetyöni voisi myös innoittaa jatkotutkimuksen koskien kirja-alan ammattilaisten vapaa-ajan käyttöä yleensäkin, sillä kaunokirjallisuus on vastausten perusteella kirjastonhoitajille ja libristeille erittäin tärkeä osa muutaakin kuin työelämää.

LÄHTEET

Almgren, P. & Jokitalo, P. 2010. Kirjasto 2011. Vaikutteita maailmalta. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Bjärehed, E & Redenkvist, M. 2005. Bibliotek och bokhandel som litteraturförmedlare: En användarundersökning på ett bibliotek och i en bokhandel. Högskolan i Borås. Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap (BHS). Opinnäytetyö. Hakupäivä 14.10.2010, <http://hdl.handle.net/2320/1360>.

Blomberg, K., Hirsjärvi, I & Kovala, U. (toim.) 2004. Fantasian monet maailmat. Helsinki: BTJ Kustannus.

Hanifi, R. 2008. Suomalaiset luottavat klassikoihin. Hakupäivä 5.10.2010, http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-06-15_004.html?s=0.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hosiaislouma, Y. 2003. Kirjallisuuden sanakirja. Helsinki: WSOY.

Huhtala, L. 2006. Kuria ja kurittomuutta: hieman lajeista ja kaanonista. Teoksessa K. Hypén (toim.) Fiktiota!: levottomat genret ja kirjaston arki. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 67–84.

Hs.fi. 2010. Kirjat. Hakupäivä 17.5.2010, http://www.hs.fi/kirjat/?cmp=tm_kulttuuri_kirjat.

Hypén, K. 2006. "...tilata ja järjestää, luetteloida ja varastoida, auttaa lukijoita valitsemaan ja löytämään": kirjastot ja kaunokirjallisuus. Teoksessa K. Hypén (toim.) Fiktiota!: levottomat genret ja kirjaston arki. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 11–66.

Hypén, K. 2007. Romaanilainaan paluu. Teoksessa T. Hypén (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: Puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisesta ja lukemisesta 2000-luvulla. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 91–123.

Hypén, K. & Spåre, A. 2008. Kaunokirjallisuuden verkkopalvelu ja kaunokirjallisuuden liittyvä osaaminen yleisissä kirjastoissa. Teoksessa A. Holma & N. Punelpuro (toim.) Mahdollisuuksien ikkunoita: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma 10 vuotta. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 212–224.

Hälbig, B. 2007. Kirjakauppa Suomessa. Teoksessa T. Hypén (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: Puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisesta ja lukemisesta 2000-luvulla. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 65–90.

Jokinen, K. 1997. Suomalaisen lukemisen maisemaihanteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jokinen, H. 2006. Uusi kirjallisuuslehti Kirjain aloittaa torstaina. Hakupäivä 27.12.2010, <http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Uusi+kirjallisuuslehti+Kirjain+aloittaa+torstaina/1135220545017>.

Kirjakauppaliitto ry. & Suomen kustannusyhdistys. 2010. Suomi lukee 2008. Hakupäivä 12.4.2010, <http://www.kustantajat.fi/attachements/2009-01-30T11-02-4338.pdf>.

Kirjastolaki 4.12.1998/904, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904>.

Kirjastolehti. 2006. Yöttömän yön kirjamesut. Sisäinen lähde. Hakupäivä 22.10.2010, <http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/jasen/lehtiarkisto>.

Kirjastot.fi-toimitus. 2010a. Kirjallisuus. Hakupäivä 22.9.2010, <http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjallisuus/>.

Kirjastot.fi-toimitus. 2010b. Kirjasampo faq. Hakupäivä 22.9.2010, http://wiki.kirjastot.fi/index.php/Kirjasampo_faq.

Koistinen, J. 2007. Kotimaisen kaunokirjallisuuden juhlavuodet. Teoksessa T. Hypén (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: Puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisesta ja lukemisesta 2000-luvulla. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 45–64.

Kokko, E. & Ojala, A. 2009. Kirjallisuuden suosittelu yhteisöllisessä mediassa. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Koskela, L & Lankinen, P. 2003. Opas kaunokirjallisuuden lukemiseen. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kurikka, K. 2007. Marginaalista esiin – suomenkielisten kirjallisuuslehtien viime vuosikymmenet. Teoksessa T. Hypén (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: Puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisesta ja lukemisesta 2000-luvulla. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 134–142.

Lukukeskus – Läscentrum ry. 2010. Tekijät – Kiiltomato.net. Hakupäivä 22.9.2010, <http://www.kiiltomato.net/?id=2>.

Länkinen, T. 2007. Suomalaisnaiset eivät kirjoita sinkkuelämästä. Sisäinen lähde. Hakupäivä 25.10.2010, <https://www-hs-fi.ezp.oamk.fi:2047/yritykset/sanoma-artikisto/artikkeli.do?id=HS20071208SI1KU02rzj&hakusanat=chick+lit&pvm=&al-kaen=&loppuen=&sivu=1&lehti=kaikki&tulokset=10&lyhenne=HS&haku=HITE&artikkelilinkki=true&artikkeli=6&ensimmainen=HS20071208SI1KU02rzh>.

Markkinointi-instituutti. [Painamaton lähde]. Myynnin ammattitutkinto. Oppimateriaali.

Markkinointi-instituutti. 2010. Myynnin ammattitutkinto, kirjakauppa-ala. Hakupäivä 12.4.2010,
<http://www.markinst.fi/Koulutus/Sivut/Tuotesivu.aspx?ID=125&t=Myynnin%20ammattitutkinto,%20kirjakauppa-ala>.

Melin, H. 2005. Vertailevan tutkimuksen monet lähtökohdat. Teoksessa P. Räsänen, A. Anttila & H. Melin (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Jyväskylä: PS-Kustannus, 53–66.

Nieminen, T. & Tomperi, S. 2008. Myynnin johtamisen uusi aika. Helsinki: WSOYpro.

Niemitalo, J. 2008. Kirjasta kiinni! Kirjahistorian näkökulma Oulun seudun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmassa. Teoksessa A. Holma & N. Punelpuro (toim.) Mahdollisuuksien ikkunoita: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma 10 vuotta. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 62–72.

Nilola, K. 2003. Kirjakaupan kansainvälistyminen. Teoksessa Kirjakaupan vuosisata. Kirjakauppaliitto 1903 – 2003. Kirjakauppaliitto Ry / Kirjamedia Oy, 85–90.

Nummela, M. 2009. Ammatillinen tiedonhankinta kirjakaupassa. Turun ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 12.4.2010,
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4939/Nummela_Maria.pdf?sequence=1.

Opetushallitus. 2010. Ammattikoulutus – Näyttötutkinnot. Hakupäivä 22.9.2010,
<http://www.oph.fi/nayttotutkinnot>.

Opetusministeriö, kulttuuriyksikkö. 2009. Perustilastot. Hakupäivä 9.9.2010,
<http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2009T1N1>.

Opetusministeriö, Kulttuuripolitiikan osasto. 2006. Kaunokki. Hakupäivä 26.8.2010, <http://kaunokki.kirjastot.fi/>.

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015: Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet. 2009. Opetusministeriö: Opetusministeriön julkaisuja 2009:32. Hakupäivä 17.5.2010, <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm32.pdf?lang=fi>.

Paavonheimo, J. 2006. Digitaalisen ja painetun rajalla: Kirjoituksia kirjasta, digitaalisuudesta ja kirjastosta. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Pekkarinen, U., Pekkarinen, E. & Vornanen, J. 2006. Menestyvän myyjän käsi-kirja. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Pelkonen-Tiri, T. & Vestman, S. [Painamaton lähde]. Tiedosto-oppi. Markkinointi-instituutin oppiaineisto.

Pohjalainen, M. 2006. Osaamisen johtaminen yleisissä kirjastoissa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Raivio, J. 1992. Kaunokirjallisuuden luokituksesta. Kirjastotiede ja informatiikka 11 (2), 66–69.

Repo, Y. 2003. Kirjakauppa 1971–2003. Teoksessa Kirjakaupan vuosisata. Kirjakauppaliitto 1903 – 2003. Kirjakauppaliitto Ry / Kirjamedia Oy, 77–84.

Routio, P. 2007. Vertaileva metodi. Hakupäivä 27.10.2010, <http://www2.uiah.fi/projekti/metodi/072.htm>.

Rummukainen, T. 2004. Huippumyyjien ominaisuudet & tositarinoita. Helsinki: Yrityskirjat Oy.

Räsänen, P. 2005. Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia. Teoksessa P. Räsänen, A. Anttila & H. Melin (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Jyväskylä: PS-kustannus, 85–102.

Saarinen, L., Joensuu, J. & Koskimaa, R. (toim.) 2003. Kirja 2010: kirja-alan kehitystrendit. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Saarti, J. 1996. Romaanit hukassa: Kertomakirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kirjastonkäyttöön ja kertomakirjallisuuden lainaukseen. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Sallmén, P. 2007. Kirjastotyö muuttuu, muuttuuko kirjastotyöntekijä? Teoksessa J. Korpisaari & J. Saarti (toim.) Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? (Helsinki): Kirjastonhoitajien säätiö, 15–21.

Santonen, P. 2003. Libro 90 vuotta kirjan puolesta. Teoksessa Kirjakaupan vuosisata. Kirjakauppaliitto 1903 – 2003. Kirjakauppaliitto Ry / Kirjamedia Oy, 127–134.

Stockmann, D., Bengtsson, N. & Repo, Y. 2000. Kirja Suomessa: Tekijöistä lukijaan – kirja-alan tukitoimet ja kehittäminen. Päivitys 2005. Opetusministeriö: Kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja Nro 1/2000. Hakupäivä 12.4.2010, http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2000/liitteet/opm1_syksy2005_v3.pdf?lang=fi.

Suomen Kustannusyhdistys ry & Suomen kirjasäätiö. 2009a. Julkaistut nimikkeet, painetut kirjat / Uutuusnimikkeet (Kpl). Hakupäivä 9.9.2010, <http://tilastointi.kustantajat.fi/webreport.aspx?manualreport=2x36&language=FIN>.

Suomen kustannusyhdistys ry & Suomen kirjasäätiö. 2009b. Kirjojen myynti Suomessa. Hakupäivä 9.9.2010, <http://tilastointi.kustantajat.fi/webreport.aspx>.

Suomen Kustannusyhdistys ry & Suomen Kirjasäätiö. 2010. Suomen Kustannusyhdistys ry – Yhdistys. Hakupäivä 9.9.2010, <http://www.kustantajat.fi/yhdistys/>.

Tepora, T. 2007. Poikien sota. Toisen maailmansodan aikaiset poikien sotakirjat siirtymän kuvauksena. Historiallinen aikakauskirja 105(2007):3, 287-301.

Tietokone. 2010. E-kirjat tulivat Akateemiseen Kirjakauppaan. Hakupäivä 5.10.2010, http://www.tietokone.fi/uutiset/e_kirjat_tulivat_akateemiseen_kirjakauppaan?utm_source=uutiskirje&utm_medium=uutiskirje&utm_campaign=uutiskirje.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.– 4. painos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, P. 2009. Pitäisikö kirjastoissa tietää kirjoista? Teoksessa K. Hypén (toim.) Kirjasto 2010. Lukijat, tekstit ja verkko. Helsinki: BTJ Kustannus, 27–51.

Tuomikoski, A. [Painamaton lähde]. Libristin myyntitaito. Markkinointi-instituutin oppiaineisto.

Turun kaupunginkirjasto. 2009. Kaunokirjallisuuden sisältöön perustuva luokitus. Hakupäivä 4.2.2011, <http://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=35772>.

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–127.

Varis, M. 2003. Ikävä erätön ilta. Suomalainen eräkirjallisuus. Helsinki: SKS.

Vartiainen, P. 2009. Länsimaisen kirjallisuuden historia. Helsinki: BTJ Kustannus.

Vehkasalo, J. 2010. Jo 28 000 fania! – Peltosen Hannun kirjasivusta tuli huikea netti-ilmio. Hakupäivä 27.12.2010, <http://www.tamperelainen.fi/Vapaa-aika-ja-viihde/Kulttuuriuutiset/Jo-28-000-fania!-Peltosen-Hannun-kirjasivusta-tuli-huikea-netti-ilmio>.

Vuoden kirjat. Årets böcker. Suomen kustannusyhdistyksen kirjaluettelo. 2008. Helsinki: Suomen kustannusyhdistys.

Hei!

Olen Oulun seudun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelman opiskelija, aikaisemmalta koulutukseltani ja työkokemukseltani libristi. Teen opinnäytetyötä kaunokirjallisuuden asiantuntijuudesta kirjastoissa ja kirjakaupoissa. (Alla opinnäytetyöni tutkimuskysymykset.) Kysely on suunnattu kaunokirjallisuuden parissa työskenteleville kirjastoammattilaisille ja kirjakaupan myyjille.

Toivon sinun vastaavan taustatietoja koskevien kysymyksien lisäksi avoimeen kysymykseen vapaamuotoisesti, mutta kuitenkin siten, että voin poimia vastauksesta tiettyjä tutkimukseni kannalta merkityksellisiä seikkoja. Vastaaminen vie hiukan aikaa, mutta kysymyksen pohtiminen on toivottavasti antoisaa myös itsellesi.

Vastaukset jäävät vain minun käyttööni, mutta jos annat luvan siteerata pätkiä vastauksestasi työni raportissa, pyydän sinua merkitsemään rastin alla olevaan kohtaan. Mahdolliset lainaukset valitsen siten, että henkilöt eivät ole tunnistettavissa.

Annan luvan siteerata vastaustani ____

Vastaukset toivon 30.11.2010 mennessä sähköpostin liitetiedostona osoitteeseen k7anou00@students.oamk.fi.

Ystävällisin terveisin,

Outi Antinoja

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii lehtori Pirjo Tuomi (pirjo.tuomi@oamk.fi)

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisina kaunokirjallisuuden asiantuntijoina kirja-alan ammattilaiset pitävät itseään?
2. Millä tavoin kaunokirjallisuuden asiantuntijuutta voi ylläpitää kirjastossa/kirjakaupassa?
3. Mitä kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä ja tietopalvelun apuvälineitä on?
4. Millä tavoin kirjastoissa/kirjakaupoissa työskentelevät hyödyntävät kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä?

Taustatiedot. Merkitse X sopivan vastausvaihtoehdon perään.

1. Työpaikkasi.
 - a. kirjasto ____
 - b. kirjakauppa ____

2. Kauanko olet työskennellyt kirjastossa/kirjakaupassa?
 - a. alle vuoden ____
 - b. 1–5 vuotta ____
 - c. yli 5 vuotta ____

3. Missä olet suorittanut kirjallisuusopintoja?
 - a. korkeakoulussa ____
 - b. yliopistossa ____
 - c. libristikoulussa ____
 - d. kauppaoppilaitoksessa ____
 - e. muualla, missä? _____
 - f. en missään ____

Kaunokirjallisuuden asiantuntijuus. Avoin kysymys.

4. Kerro **työstäsi**, ja siitä millainen **kaunokirjallisuuden asiantuntija olet**. Vastaa vapaamuotoisesti, mutta toivon että pohdit vastauksessasi esimerkiksi seuraavia asioita:
 - työsi haasteet ja mahdollisuudet kaunokirjallisuuden asiantuntijuuden kannalta
 - omat vahvuutesi ja puutteesi kaunokirjallisuuden ammattilaisena
 - oma suhteesi kaunokirjallisuuteen
 - mistä ja miten saat tietoa kaunokirjallisuudesta?
 - mitä kaunokirjallisuuden tiedonlähteitä käytät työssäsi?